

Program:

Április 8. (péntek)

Biológia I. szekció

szekcióelnök: Dr. Kós Péter, 212-es terem

9:00 <u>Árva Hédi</u> : Metabolikus szabályozó gének expressziójának vizsgálata hipertrófiás kardiomiopátia patkánymodellben.....	8
9:20 <u>Nagy Ferenc István</u> : Multidrog rezisztens tumorsejtek szenzitivizációja új típusú szintetikus szteroidszármazékok segítségével.....	9
9:40 <u>Nyerki Emil</u> : Rokonok a múltban, avagy rokonsági analízis archeogenetikai mintákban	10
10:00 <u>Onhausz Benita</u> : Toll-like receptor 4 expresszió bélszakasz-függő változása 1. típusú diabéteszes patkánymodellben	11
10:40 <u>Polgár Tamás Ferenc</u> : Fluoreszcens fakulás hatása morfológiai mérésekre gerincvelői mintákban	12
11:00 <u>Schütz Oszkár</u> : Honfoglalók teljes genomszintű vizsgálata.....	13
11:20 <u>Spisák Krisztina</u> : A Schwann sejtek kalcium homeosztázisának vizsgálata üldödeg axotómiát követő Waller-féle degenerációban.....	14

Közgazdaságtan és matematika szekció

szekcióelnökök: Dr. Vida György és Dr. London András, 213-as terem

9:00 <u>Drabancz Áron</u> : Alternatív demográfiai pályák Magyarországon az elmúlt évtizedek nem várt eseményeinek tükrében	15
9:20 <u>El-Meouch Nedim Márton</u> : A magyar lakosság bankfiókba járási és online bankolási szokásainak kérdőíves elemzése.....	16
9:40 <u>Keliger Dániel</u> : Járványfolyamatok közelítéseinek hibakorlátjai.....	17
10:00 <u>Lovász Csaba Máté</u> : A magyar vállalatok gazdasági jelenlétének vizsgálata a Nyugat-Balkán térségében 2010 után	18

Földrajz és földtudomány szekció

szekcióelnök: Dr. M. Tóth Tivadar, 214-es terem

10:00 <u>Balla Alexia</u> : A Tisza vízrendszerében az üledékek mikroműanyag-tartalmának alakulása 2020-ban	19
10:20 <u>Bodor Bálint</u> : A bioleaching technológia alapjai és alkalmazása	20

10:40 <u>Gula Miklós</u> : Növényállományok sztómavezetésének és ózon száraz ülepedése hatásának modellezése - egy egyszerűsített modell.....	21
11:20 <u>Gyuris Imre</u> : A családi agrárgazdaságok problémái, fennmaradási és fejlődési lehetőségei a Homokhát példáján.....	22
11:40 <u>Hohner Kata</u> : Mikroműanyagok vizsgálata a szennyvíziszapból készült komposztban.....	23
12:00 <u>Izing Máté Antal</u> : A szomszédos országokból érkező működőtőke-befektetések térszerkezeti összefüggései Kárpátalján.....	24
12:20 <u>Sipos Balázs</u> : Lakásépítkezési tervek és eredmények Pécsen a második 15 éves lakásépítési program időszakában (1975 és 1990 között).....	25
12:40 <u>Uhljár Péter</u> : Városi autópályákat vagy élhető településképet? Korszakváltó stratégia a budapesti kerékpáros közlekedés fejlesztésére	26

Biológia II. szekció

szekcióelnök: Dr. Györgyey János, 212-es terem

14:00 <u>Adamecz Dóra</u> : Fém nanorészecskék hatása a tumorok mikrokörnyezetében található sztróma sejtekre	27
14:20 <u>Gyarmati Marcell László</u> : A szelén-biofortifikáció alkalmazása keresztesvirágú csíranövényeken	28
14:40 <u>Nagy Valentina</u> : Extracelluláris vezikulák MMP-9 tartalma, mint lehetséges biomarker a GBM diagnosztizálására és nyomon követésére	29
15:20 <u>Papp Rebeka</u> : Egy új <i>Solanum lycopersicum L.</i> -eredetű defenzin heterológ expressziója élesztő- és fonalgombában	30
15:40 <u>Rákóczi Bettina</u> : A humán HSPB1 fehérje metabolikus szindróma tüneteire kifejtett hatásának vizsgálata a hiperlipidémia egérmodelljében.....	31
16:00 <u>Ratkai Bonita</u> : Milliónyi személyiség szerte a nagyvilágban: különböző tényezők szerepe a szociális rovarok személyiségének alakításában	32

Irodalom- és kultúratudomány I. szekció

szekcióelnök: Dr. Jászay Tamás, 213-as terem

14:00 <u>Bálint Zsófia</u> : A táncoló test és a báb kapcsolata Ladányi Andrea előadásában.....	33
14:20 <u>Bobák Szilvia</u> : Ritmus és értelem között – a népballada nem-hermeneutikai megközelítési lehetőségei	34

14:40 <u>Csondor Soma</u> : „Bár a tükörben főleg azt láttam, hogy valaki nézi önmagát” – az új személyesség beszédmódja(i) a magyar irodalomban.....	35
15:20 <u>Fenyő Dániel</u> : Önértelmezés és ítélet - Esterházy Péter és a Magyar Műhely kapcsolata	36
15:40 <u>Hidi Boglárka</u> : A képzett tér - Závada Péter <i>A széplélek</i> című térdramájáról és annak színpadi adaptációjáról	37
16:00 <u>Horváth Janka Júlia</u> : A tulajdonnevek használata a <i>Floire et Blanchefleur</i> c. ófrancia regényben, valamint annak középkori görög fordításában.....	38
16:20 <u>Szabadhegyi Anna</u> : A nézés és a tekintetek szerepe Mándy Iván <i>Tájak, az én tájaim</i> című kötetében.....	39
16:40 <u>Szilák Flóra</u> : A hagyományozódás problémái (<i>Krasznahorkai László: Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó</i>).....	40

Pedagógia és módszertan szekció

szekcióelnök: Sebestyén Edmond, 214-es terem

14:00 <u>Csomán Sándor</u> : Filmpedagógia a gyakorlatban: Szembenézés a <i>Fekete tükörrel</i>	41
14:20 <u>Inges Dorottya</u> : A szemléltetés hatása a tanulói munkákra - 140 alkotás tanulságai.....	42
14:40 <u>Tóth Judit</u> : A skót történelemérettségi taxonómiája és feladattípusai (National 5 szint)	43

Jogtudomány szekció

szekcióelnök: Dr. Görög Márta, 214-es terem

15:20 <u>Dr. Lengyel Rita, Karácsony Dávid</u> : Testamentum est mentis nostrae iusta contestatio - A római végrendelet a késő császárkorban	44
15:40: <u>Lukács Domokos</u> : Az Alaptörvény 28. cikke szerinti jogértelmezés megvalósulása a felsőbírósági büntetőjogi gyakorlatban	45
16:00 <u>Rácz Balázs Viktor</u> : A zálogjog keletkezése a kora újkori Székelyföldön.....	46

Április 9. (szombat)

Orvostudomány szekció

szekcióelnök: Dr. Dux Mária, 212-es terem

- 9:00 Horvát Barbara: Az egészségcélokkal kapcsolatos szubjektív motivációk, az én-konkordancia, valamint az autonóm támogatás összefüggései a szubjektív jólléttel..... 47
- 9:20 Páli Emese Kincső: Peptiddel módosított ciklodextrinek vizsgálata vér-agy gát modellen48
- 9:40 Stefancsik Gergely: A kognitív teljesítmény és a mentálhigiénés állapot összefüggései a szívfrekvencia-variabilitással és a véroxigén-telítettséggel 49
- 10:00 Tanner Martin György: A migrén prevenciójában alkalmazott CGRP ellenes monoklonális antitestek hatásmechanizmusának vizsgálata állatmodellben 50

Gyógyszerészet szekció

szekcióelnök: Kiss Tamás, 212-es terem

- 11:00 Földes Frézia: In situ gélesedő nazális polimer micellák a fokozott helyi antibakteriális hatás érdekében.....51
- 11:20 Szarvas Flóra Mária: Vinpocetin tartalmú mukoadhezív, nazális polimer micella formulációk fejlesztése és vizsgálata 52
- 11:40 Tóth Franciska: A hialuronsav hatásának vizsgálata a HSV-2 corneális epithelsejtekben történő szaporodására 53

Irodalom- és kultúratudomány II. szekció

szekcióelnök: Dr. Gere Zsolt, 213-as terem

- 9:00 Csikós Gréta: Nőalakok Petőfi Sándor szépprózai életművében..... 54
- 9:20 Katona Alexandra: Az igazságot kiszimatolni – Állatfigurák nyomozói szerepben a kortárs német nyelvű gyerekirodalomban 55
- 9:40 László István: Természet és ember viszonya Fanni kertjében..... 56
- 10:00 Nyerges Csaba: Az irodalmi diszkurzus mint az értelmezést szűkítő befogadási mechanizmusok sora? A magyar irodalomtudomány és irodalmi szféra diszkurzusanalízise.....57
- 10:20 Pintér Kitti: „Volt a hazának egy-két énekem.” – Adalék Vojtina Ars poetikájához..... 58
- 11:00 Rétfalvi P. Zsófia: Életrajzi értelmezés és kritikai befogadás – Madách Imre: *Az ember tragédiája* 59

11:20 Tarnai Csillag: „Csak a valószínűtlen igazán valószínű, csak a hihetetlen igazán hihető.” – lehetséges világok Kosztolányi Dezső Esti Kornél-novelláiban..60

Élelmiszertudomány szekció

szekcióelnök: Dr. Szabó P. Balázs, 213-as terem

12:00 Kulcsár Tamás: Húskészítménygyártás során felhasznált húsalapanyagok színjellemzőinek összehasonlítása61

12:20 Mihalkó József: Aszalt gyümölcsök alkalmazhatóságának vizsgálata füstölt-főtt kolbász típusú termékekben 62

Újkortól a jelenkorig - magyar történelem szekció

szekcióelnökök: Dr. Kiss Gábor Ferenc és Dr. Pihurik Judit, 214-es terem

9:00 Bálint Sándor: A 140 éves Kelebia vasútállomás története a rendszerváltozásig .. 63

9:20 Berta András: Kora újkori társadalmi mobilitás: ruszkai Dobó István bekerülése a 16. századi magyar katonai arisztokráciába 64

9:40 Dávid Benjámin: Háború és segélyezés: Az első világháborús hadigondozottak Endrődön..... 65

10:00 Erdős András Patrik: Osztálygyűlésre alapított bűnszervezet? Az 1919-et követő kommunistaperek ítélkezési gyakorlata 66

10:20 Kiss-Pertő Apor: Tanácsköztársaság a határszélen - A jánoshalmi direktórium összetétele és kapcsolati hálója..... 67

11:00 Lakatos Dorina: Női ÁVH-s koncepciók perek..... 68

11:20 Nagy Richárd: Hajdú-Bihar megye II. világháborús vesztesége és a veszteségkutatás eszközei..... 69

11:40 Szabó Róbert: Galíciától Erdélyig: a menekültkérdés oktatásügyi vonatkozásai az első világháborús Magyarországon (1914–1917)..... 70

12:00 Völgyi Réka: Bordélytulajdonosok és törvényes bordélynyitás a századfordulós Budapesten 71

Ókori és középkori történelem szekció

szekcióelnökök: Dr. Hunyadi Zsolt, Dr. Nagyillés János, 212-es terem

14:00 Besztercei Márk: „mert egy, mégpedig a cselekvő, a megtestesült Ige, egy a tevékenység” - A monoenergista formula és az egyházi egység elérésének lehetősége a VII. században 72

14:20 <u>Danka Balázs</u> : Templomi felajánlások és alteregók	73
14:40 <u>Faragó Dávid</u> : Egy korszakváltás szemtanúja, három király szolgája: Brodarics Mátys életútja.....	74
15:00 <u>Konkoly Sándor</u> : Nekünk igaz Mohács kell! - A mohácsi harcmező lokalizációs problémái	75
15:20 <u>Magdus Tamás</u> : Messalina alakjának ábrázolása Tacitus <i>Annales</i> ében	76
15:40 <u>Novák Bálint</u> : Menekülés vagy toposz – III. (Babenberg) Lipót csodajegyzékei, különös tekintettel a III. Ince által centralizált kanonizációs eljárás reprezentációs fórumainak tipológiájára	77

Társadalomtudomány szekció

szekcióelnök: Kiss Mária Rita, 213-as terem

14:00 <u>Pelyhe Valéria</u> : Nemi szerepek a munakerőpiacon és a szervezetekben transznemű emberek szemszögéből. Egy interjú kvalitatív kutatás eredményei..	78
14:20 <u>Rákos András Dominik</u> : Zöld stratégiák a COVID-19 járvány alatt.....	79
15:00 <u>Szabó Adrienne</u> : Az önkéntesség szerepe a roma fiatalok integrációjában - A roma fiatalokkal foglalkozó önkéntesek motivációkutatása	80
15:20 <u>Szebik Borbála</u> : Covid-19 járvány hatása a gyermekvállalási tervekre	81

Újkortól a jelenkorig - egyetemes történelem szekció

szekcióelnök: Dr. Varga Beáta, április 9., 214-es terem

14:00 <u>Csigó Ábel</u> : Lehetséges-e Althusser és Benjamin párhuzamos olvasata?	82
14:20 <u>Gordon Márk Alexander</u> : Ngo Dinh Diem viszonyulása az Amerikai Egyesült Államok dél-vietnami nemzetépítési politikájához	83
14:40 <u>Szabó Levente Gábor</u> : A Japán Birodalmi Haditengerészet a két világháború között.....	84
15:00 <u>Szaplonczay Máté</u> : Róma vs. Antiochia – Feszültség a Katolikus Egyházban a két világháború között	85
15:20 <u>Vác István Dávid</u> : A Khoshtaria koncesszió és az Angol-Perzsa Olajvállalat...	86

Plenáris előadás

április 8., 105-ös terem

17:30 <u>Dr. Szabó Éva</u> : Stressz - ellenség vagy erőforrás	87
--	----

Metabolikus szabályozó gének expressziójának vizsgálata hipertrófiás kardiomiopátia patkánymodellben

Árva Hédi

SZTE TTIK Biokémiai és Molekuláris Biológiai Tanszék

arvahedi8@gmail.com

A világszerte vezető haláloknak számító szív- és érrendszeri kórképek egyik típusa a hipertrófiás kardiomiopátia (HCM), ahol a miofibrillumok méretének és számának növekedése miatt a kamrafal izomzata koncentrikusan megvastagszik. Kialakulásának elsődleges oka a kontraktilis apparátus fehérjeit kódoló gének mutációi, ugyanakkor a kórállapot krónikus volumenterhelés hatására is kialakulhat. A hipertrófiás szívben megfigyelhető mitokondriális diszfunkció, valamint a kardiomiociták megváltozott szubsztrát preferenciája révén a sejtek energetikai homeosztázisa is károsodik. A sejtek anyagcseréjének központi szabályozójaként számontartott AMP-aktivált protein-kináz (AMPK) az intracelluláris energiaszint függvényében a katabolikus útvonalak fehérjeinek foszforilálásával serkenti az ATP-generálással járó folyamatokat. A sejtek metabolikus aktivitása azonban tovább módosulhat, ha a kórállapotot hipertrigliceridémia súlyosbítja. Ezen folyamatok megértéséhez kezeletlen egészséges, valamint műtéti úton krónikus volumenterheléssel létrehozott hipertrófiás kardiomiopátiás patkányok szívének balkamra-szöveteit vizsgáltuk. A HCM-es állatok egy-egy további csoportja trigliceridetetésben, valamint a trigliceriddel egyidejűleg, a humán terápiában használatos fenofibrát-bevitelben részesült. Kísérleteink során RT-qPCR segítségével mRNS-szinten vizsgáltuk az AMPK és számos, az AMPK szabályozása alá eső, szénhidrát- és lipidanyagcserében résztvevő kulcsenzim expresszióját. Meghatároztuk a szöveti triglicerid- és koleszterinszinteket is az állatok balkamra-szövetmintáiban. Eredményeink arra utalnak, hogy bár a HCM kórállapot fennállása nem befolyásolta jelentősen az AMPK alegységek szívben kifejeződő izoformáinak és target génjeinek expresszióját, viszont a triglicerid-etetés, illetve a triglicerid mellett alkalmazott fenofibrát markánsan megemelte az AMPK katalitikus alegységének kifejeződését mindkét szívben kifejeződő izoforma esetében. A szénhidrát-anyagcsere kulcsenzimei közül a glikogén-szintáz expresszióját vizsgálva szignifikáns csökkenést tapasztaltunk hipertrigliceridémia hatására kezeletlen kontrollhoz képest, melyet a fenofibrát-kezelés tovább csökkentett, míg a foszfofruktokináz-2 expressziójában nem tapasztaltunk szignifikáns különbséget az általunk vizsgált csoportok között. Szignifikáns különbséget a HMG-KoA-reduktáz, továbbá az acetyl-CoA-karboxiláz 1 lipidanyagcsere-kulcsenzimek expressziójában sem tapasztaltunk az általunk vizsgált csoportok között. Az AMPK katalitikus alegységének megemelkedett szintje hipertrigliceridémia esetén azzal magyarázható, hogy az anyagcsere glikolitikus irányba terelődése protektív hatású lehet a kórképben. A fenofibrát-kezelés képes a hipertrigliceridémia okozta expressziós eltolódásokat (Foszfofruktokináz-2, HMG-KoA-reduktáz) kompenzálni és ezzel párhuzamosan a szöveti triglicerid- és koleszterinszintet csökkenteni. Ezért a fenofibrát használata előnyös lehet a hipertrigliceridémiával súlyosbított hipertrófiás kardiomiopátia terápiájában.

Multidrog rezisztens tumorsejtek szenzitivizációja új típusú szintetikus szteroidszármazékok segítségével

Nagy Ferenc István

SZTE TTIK Biokémiai és Molekuláris Biológiai Tanszék

ferencistvann@gmail.com

A tumoros megbetegedések világviszonylatban a vezető halálokok közé tartoznak. Gyógyításukra napjainkban az egyik legelterjedtebben alkalmazott terápiás megközelítés a kemoterápia, amelyet gyakran valamilyen más kezeléssel (pl. sebészi beavatkozás, radioterápia) együtt alkalmaznak. Az egy tumort alkotó sejtek gyakran nem egységesek: vannak köztük olyanok, amelyek jobban tolerálják a kemoterápiás ágenseket, mások kevésbé. A kemoterápia alkalmazása sokszor oda vezet, hogy a szerekre szenzitív sejtek elpusztulnak, eközben pedig nagyobb arányban maradnak vissza rezisztensebb sejtek, amelyek elszaporodása esetén a kemoterápia már nem biztos, hogy hatásos. Amennyiben a tumorsejtek több kemoterápiás ágenssel szemben is rezisztenciát mutatnak, úgy multidrog rezisztenciáról beszélünk. A rezisztencia mögött számos mechanizmus állhat, ezek közül kiemelendő a tumorsejtek plazmamembránjában potenciálisan előforduló molekuláris transzporterek. Ezen pumpák képesek a tumorsejtek citoplazmájába került kemoterápiás szerek molekuláit a sejtekből kijuttatni, így azok nem képesek kifejteni toxikus hatásukat. Könnyen belátható, hogy amennyiben képesek lennének szelektíven gátolni ezen transzporterek működését, úgy a kemoterápiás kezelések hatékonysága is nagyban növekedhetne. Ezen célra kutatócsoportunk szintetikus szteroidszármazékokat tesztel multidrog rezisztens, colorectalis eredetű tumorsejteken, in vitro körülmények között. Kísérleteink során szteroidokat és kemoterápiás szereket külön-külön, illetve együtt is alkalmazunk. Eredményeink arra utalnak, hogy az általunk vizsgált szteroidszármazékok képesek gátolni a fent említett transzportereket, így in vitro körülmények között szenzitivizálják a tumorsejteket.

Témavezető: Dr. Csontné Dr. Kiricsi Mónika

Rokonok a múltban, avagy rokonsági analízis archeogenetikai mintákban

Nyerki Emil

SZTE SZAOK Gyermekgyógyászati Klinika és Gyermekegészségügyi Központ,
Genetikai Diagnosztikai Laboratórium

Magyarságtudató Intézet, Archeogenetikai Kutatóközpont

harmadikemil@gmail.com

Egyre több filmben és számítógépes játékban találkozunk olyan jelenettel/koncepcióval, melyben a genomunk alapján határozzák meg a felmenőinket, esetleg „genetikai memóriánkat”. Utóbbi természetesen tudományos-fantasztikum, viszont genomunk alapján meghatározható származásunk, rokonaink. Mai, jó minőségben szekvenált teljes genomszekvenciákból (WGS) akár 5-6. rokonsági fok felderítésére is van lehetőség. Azonban, amennyiben a régészek által feltárt mintákból szeretnénk ugyanezt tenni, technikai, bioinformatikai akadályokba ütközünk. Az archeogenetika egyre fejlődő tudomány, melynek segítségével megállapítható például népek migrációja, adott dinasztiák felkutatása (mint például a jelenleg is zajló Árpád-ház Program). Régi, akár több ezer éves csontokból való DNS kivonásnak és szekvenálásnak megvannak a hátrányai, hiszen az idő vasfoga a DNS-molekulákat se kíméli. A post mortem sérülések egy része kémiai kezelések segítségével kijavítható, a többihez viszont különböző bioinformatikai módszerekre van szükség.

Kutatómunkám során a munkacsoportunk által használt PCRelate módszert alkalmaztam, melyet a szakmában közismert ANGSD programcsomagba implementáltak. Ez a módszer archaikus minták esetén alkalmas másodfokú rokonságot (nagyszülő-unoka) megbízhatóan kimutatni, viszont ennél magasabb fok esetén nem megbízható. Szimulációk segítségével vizsgáltam, hogy az adott vizsgálatnál használt átfedő markerek számának, referencia populációknak, random seed-nek és a különböző archaikus DNS-hibákból származó bias-onak milyen hatása van a vizsgálatok eredményeire. A szimulációk alapján létrehoztam egy korrekciós metódust, mellyel az eddigi limit akár negyedfokú rokonság kimutatására is alkalmassá teszi az eredeti algoritmust.

Toll-like receptor 4 expresszió bélszakasz-függő változása 1. típusú diabéteszes patkánymodellben

Onhausz Benita

SZTE TTIK Élettani, Szervezettani és Idegtudományi Tanszék

benitaonhausz@gmail.com

A gyomor–bél traktus számos feladatot lát el, többek között szerepet játszik a tápanyagok abszorpciójában, szekréciójában, immunológiai funkciókban. A cukorbetegség gyakran okoz gyomor–bélrendszeri zavarokat, mint például hasmenést, hányást, amelynek hátterében a myentericus nitrerg neuronok bélszakasz-specifikus sérülése áll. Ezért kutatócsoportunk az entericus neuronok molekuláris környezetét vizsgálja a bélsatorna különböző szakaszaiban.

A Toll-like receptorok (TLR) fontos szerepet játszanak a patogének felismerésében, a gyulladásos és immunválaszok kiváltásában. Korábban már megfigyeltük, hogy a bél mikrobióta összetétel regionálisan változik a különböző bélszakaszokban. A TLR4 a Gram-negatív baktériumok falában található lipopoliszacharidokat ismeri fel. Kutatásunk során célul tűztük ki a TLR4 expresszió változásának regionális vizsgálatát 1. típusú diabéteszes patkánymodellben.

Kísérleteinkben hím, Wistar patkányokon vizsgáltuk a diabétesz hatását. Az állatokat véletlenszerűen három csoportra osztottuk: kontroll, kezeletlen diabéteszes és inzulinkezelt diabéteszes csoportra. A kísérlet 10 hétig tartott, amely során folyamatosan mértük a patkányok vércukorszintjét és tömegét. A kísérleti idő letelte után mintát vettünk a különböző bélszakaszokból, ultravékony metszeteket készítettünk belőlük, majd posztembedding immunhisztokémiai festés után elektronmikroszkóppal vizsgáltuk a TLR4 denzitását.

Eredményeink alapján elmondható, hogy a TLR4 expresszió bélszakasz-specifikus változást mutatott kezeletlen diabétesz és inzulinkezelés hatására egyaránt. Kontroll állatok esetén a TLR4 arany szemcsék denzitása disztális irányba haladva nőtt. Kezeletlen diabéteszes patkányoknál a duodenumban növekvő, a colonban csökkenő változást figyeltünk meg. Inzulinkezelés hatására a TLR4 expressziója kontroll szinten maradt a duodenum és a colon bélszakaszokban.

Ezen változások hátterében a megváltozott bél mikrobióta összetétel állhat, valamint a diabéteszes nitrerg neuropátia kialakulásával is összefüggésbe hozhatók.

Fluoreszcens fakulás hatása morfológiai mérésekre gerincvelői mintákban

Polgár Tamás Ferenc^{1,2}, Spisák Krisztina^{1,2}, Patai Roland¹

¹SZBK Biofizikai Intézet

²SZTE SZAOK Elméleti Orvostudományok DI

polgar.tamas@brc.hu

A fluoreszcens fakulás jól ismert jelenség, de a morfológiai mérésekre gyakorolt hatásáról kevés ismeretanyag áll rendelkezésünkre. A morfometriai mérőszámok utalhatnak a vizsgált terület fiziológiás vagy patológiás állapotára; például a központi idegrendszer rezidens immunsejtjeinek, a mikroglia sejtek sejttestjének és nyúlványainak vastagsága és elágazásainak száma reprezentálja aktivációs állapotukat.

Kutatásunkban különböző fluorofórokkal jelölt, finom (makrofágok/mikroglia) és tömör (neuronok) struktúrájú sejteken mértünk morfológiai paramétereket eltérő idejű megvilágítást követően. Ezen mérőszámokat hasonlítottuk össze egy fotostabil standard (diaminobenzidin) használatával kinyert eredményekkel. Gerincvelői mintákon időszériás felvételeket készítettünk (0; 0,5; 1; 2; 5; 10 és 15 perces megvilágítással) a mikroszkóp beállításainak változtatása nélkül. A felvételekből jelintenzitásokat mértünk, valamint egy saját fejlesztésű algoritmus segítségével a dinamikus és relatív mikroglia-sejtprofil lefedettséget határoztuk meg, majd fraktálgeometriai méréseket végeztünk a széria kezdőpontjából szegmentált sejtprofilokon, illetve azok párján a detektálhatósági limithez közelítő mérési időpontoknál.

Az átlagintenzitások aránya eltérő mértékű fakulásra utal a különböző fluorofórok esetében. A sejtprofilok területi lefedettsége bizonyos esetekben 2 perc megvilágítás után sem volt mérhető. Néhány fraktális paraméterben a fakulás eredményeképp 2-5 perc után több mint 35%-os eltérés volt megfigyelhető. A fenotípusosan kevésbé változó neuronok esetén sejtszámmeghatározást végeztünk, ahol megfigyeltük, hogy már 2 perc megvilágítás után több mint 20%-os sejtszámvesztés történt.

Eredményeink alapján felvethető, hogy bár az immunfluoreszcencia lokalizációra, kolokalizációra kiváló metodikai lehetőséget biztosít, azonban a finomstruktúrák morfológiai mérésekhez fotostabil jelölés szükséges, hogy elkerülhető legyen a megvilágítás-idő egyenlőtlenségeiből fakadó mérési hiba.

Honfoglalók teljes genomszintű vizsgálata

Schütz Oszkár

SZTE TTIK Biológia DI

schutzoszi@gmail.com

A szegedi Archeogenetikai Kutatócsoport munkája során 112 teljes genomszekvenciát nyertünk ki régészetileg jellemzett honfoglalás kori leletekből. A szakirodalomban elérhető legmodernebb matematikai és statisztikai genomelemző szoftverek segítségével sikerült azonosítanunk a honfoglalókhöz legjobban hasonlító archaikus populációkat, valamint a honfoglalók legfontosabb genetikai komponenseit is. A vizsgálatok során azonosítottuk a honfoglaló elit európai keveredéstől mentes biztosan bevándorló csoportját, akikről kimutattuk, hogy manysi, szarmata és hun keveredésből származtak. A köznépi temetők népességének többsége helybeli, Kárpát-medencei genommal rendelkezett, más részük a bevándorlók és helybeliek keveréke volt. A bevándorló elit genetikai adatai támogatják a nyelvészeti alapon felállított őstörténeti modellt, de további fontos információkkal is kiegészítik azt, igazolva, hogy a magyar-hun kapcsolatoknak reális alapja van. Emellett a korai származékkal kimutatott keveredés szintén új megvilágításba helyezi a honfoglalók származását. A genomelemzések arra is rámutattak, hogy a honfoglalás kori Kárpát-medence népessége igen heterogén volt, ugyanakkor a különböző összetételű genomok számának összehasonlításával fontos következtetések vonhatók le a bevándorlók és a helyi népesség arányáról.

A Schwann sejtek kalcium homeosztázisának vizsgálata ülőideg axotómiát követő Waller-féle degenerációban

Spisák Krisztina

SZTE SZAOK Elméleti Orvostudományok DI

spisakkrisztina96@gmail.com

A kalcium fő mediátorként ismeretes számos neurodegeneratív kórkép, mint például az Alzheimer-kór vagy a Parkinson-kór kialakulásában, illetve szerepet játszik heveny idegi sérülés során. A megemelkedett intracelluláris kalciumszint káros mitokondriális működéshez, oxidatív stresszhez, axon degenerációhoz, végül pedig sejtpusztuláshoz vezet. A környéki ideg sérülésének jól ismert következménye a sérüléstől disztálisan elhelyezkedő axon és mielinhüvely pusztulása, amit Waller-féle degenerációnak (WD) nevezünk. Ennek patológiai lefolyása jól karakterizált motoneuronokban, azonban a környező Schwann sejtekben (SS) zajló molekuláris és celluláris mechanizmusok és e sejtek regeneratív szerepe már kevésbé ismert. Kutatásunk során meghatároztuk a sérülés helyétől disztálisan és egy attól még távolabbi helyen elhelyezkedő SS-ek kalcium homeosztázisában és mitokondriális morfológiájában fellépő változások mértékét traumás idegsérülést követően. Ennek vizsgálatára egyoldali ülőideg axotómiát végeztünk Balb/c egereken. 12 és 24 óra elteltével mind a sérüléstől disztálisan található ülő-, mind a még disztálisabban elhelyezkedő sípcsonti idegen kalcium specifikus fixálási technikát alkalmaztunk a preparálást követően. A mitokondriumok morfológiájában ultrastrukturális változások, illetve a kalciumszintben történő szignifikáns emelkedés a sípcsonti idegben már 12 órával az axotómiát követően tapasztalható volt, ami még karakterisztikusabbá vált 24 óras túlélési időt követően. Az intracelluláris kalciumszint szignifikáns emelkedése az ülőidegben 24 órával a műtétet követően jelent meg. Az eredményeink bebizonyították, hogy nem csak a neuronok, de a SS-ek is mutatják a WD-ban megfigyelhető morfológiai változásokat. A háttérben álló molekuláris mechanizmusok megismerése új terápiás stratégiák kidolgozását is lehetővé teheti, ami így az alapkutatásból származó eredmények alkalmazott kutatásba történő transzlációját biztosítja.

Alternatív demográfiai pályák Magyarországon az elmúlt évtizedek nem várt eseményeinek tükrében

Drabancz Áron

BCE Közgazdaságtan Intézet Közgazdasági és Gazdaságinformatikai DI

aron.drabancz@gmail.com

A népesedési folyamatok kapcsán mindhárom meghatározó változó jövőbeli kimenetelének valószínűsége érdemben megváltozott az elmúlt egy évtized tendenciáit tekintve Európán. A fejlett világra fókuszálva elsőként említhető, hogy a 2010-es évek gazdasági fellendülésével párhuzamosan csak részleges termékenységbővülést láthattunk, a várttal ellentétben a magasabb jövedelmi országokban sem fordult meg alapvetően a fejlettség és termékenység negatív korrelációja. A trend fennmaradása esetén még inkább megkérdőjeleződik, hogy a bőkezű magyar családtámogatási politika érdemi népesedési fordulatot hozhat. Emellett másodikként a 2015-ös európai bevándorlási válság és a 2022-es orosz-ukrán háború újra rámutatott arra az alapvető tényre, hogy a népesedési fordulatokat nagymértékben képesek befolyásolni külső tényezők. Végül harmadikként, az elmúlt évtizedben a fejlett világ országaiban érdemben ellaposodott a várható élettartam növekedése, majd a koronavírus-válság után nagymértékű csökkenés volt megfigyelhető. Az Európában lassan tovább sülylyedő fertilitási ráta, a potenciálisan magasabb nettó migráció és a lassabban növekvő várható élettartam olyan alternatív pályák valószínűségét erősítik Magyarországon is, melyre az 5-10 évvel korábban készült demográfiai előrejelzések csak mérsékelten reflektálnak. Előadásomban bemutatom, hogy ezen három változó kapcsán mik voltak azok a főbb tényezők, melyek a korábbi alappályától eltérő folyamatokhoz vezethettek az elmúlt években, illetve ezen tényezők a jövőben mennyiben erősödhetnek vagy maradhatnak velünk. Ezt követően az elméleti felvezetésben megalapozott feltételezések mellett a magyar népesség jövőbeli változását alternatív demográfiai pályák mellett számítom újra ceteris paribus, és rámutatok arra, hogy az egyes feltételezések állandósulása nagymértékben befolyásolhatja a magyar népesség jövőbeli arculatát.

Támogatja az Innovációs és Technológiai Minisztérium, valamint a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal Kooperatív Doktori Programja.

A magyar lakosság bankfiókba járási és online bankolási szokásainak kérdőíves elemzése

El-Meouch Nedim Márton

PTE TTK Földtudományok DI

neduo2@gmail.com

A 2008-2009-es pénzügyi és gazdasági válságot követően bankfiók-bezárási trend söpört végig Magyarországon és az Európai Unióban is, melyet egyrészt a bankok költségsökkentési és hatékonyságnövelési motivációi, másrészt a digitális bankolás egyre nagyobb mértékű elterjedése hajtottak. Ezen tendenciák felszínre hozták a kérdést, hogy a fiókbezárások hogyan érintik a lakosságot, pénzügyi hozzáférést tekintve milyen következményekkel járhatnak. 2022 februárjában egy 1000 fő telefonos lekérdezésén alapuló, a magyarországi felnőtt lakosságra vonatkozóan reprezentatív felmérést készítettem, amelyben a bankfiókba járási, valamint digitális bankolási szokásaikról kérdeztem őket. Ennek megfelelően kutatásomban a lakosság fióklátogatási szokásait, azok meghatározó tényezőit, mozgatórugóit, továbbá a fiókbezárások és a koronavírus-járvány kitörésének ezekre való hatásait mutatom be, kiemelt figyelmet fordítva a bankfiókok elhelyezkedésének térbeli vonatkozásaira, mint például a fióktól vett távolság relevanciájának kérdése. Emellett a személyes ügyintézés és az online banki megoldások használatának kapcsolatát is körül járom, ezek meghatározói tényezőit azonosítom. Kutatásom segít annak mélyebb megismerésében, hogy Magyarországon a bankfiókok milyen szerepet töltenek be pénzügyi hozzáférési szempontból, azáltal, hogy a lakosság digitális és személyes banki ügyintézési és pénzügyi szolgáltatás igénybevételi viselkedési mintázatait elemzi beható módon.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Járványfolyamatok közelítéseinek hibakorlátjai

Keliger Dániel

BME TTK Sztochasztika tanszék

perfectumfluidum@gmail.com

A járványok elleni védekezés szempontjából kulcsszerepet játszik az előrejelzések pontossága. Matematikai modellek segítségével kaphatunk választ olyan kérdésekre, mint például mennyire hatásosak bizonyos járványügyi intézkedések, mennyire lesznek leterhelve a kórházak, valamint hogyan érdemes elosztani a lakosság között a védőoltásokat.

A tanulmányban Markov-folyamatokat vizsgálunk nagy hálózatokon, ahol a csúcsok véges sok lehetséges állapot egyikében vannak és átmenetrátájuk függ a szomszédsági statisztikájuktól. Az exponenciálisan növekvő állapottér miatt a valószínűségek pontos meghatározása túlságosan nehéz feladat, mely szükségessé teszi a Monte-Carlo szimulációk vagy pedig a közelítő módszerek használatát. Bár bizonyos differenciálegyenlet-alapú közelítéseket sikerrel alkalmaztak a szakirodalomban, a levezetésük általában heurisztikus, csak kevés esetben ismertek szabatos hibakorlátok vagy konvergencia tételek.

Fő eredményünk, hogy a csúcsok számában exponenciális helyett elég lineárisan sok differenciálegyenletet megoldanunk a valószínűségek becsléséhez, amennyiben egy csúcsnak tipikusan sok szomszédja van. Ha bizonyos struktúrákat tételezünk fel a hálózatunkról, az egyenletrendszer mérete tovább csökkenhet (például a városok számára). Ezen kívül levezethetünk egyéb, a szakirodalomban gyakran használt közelítő módszert immár megfelelő hibakorlással.

A tételeink általánosíthatóak hipergráfokra, mely párinterakciókon túl három vagy több ember közötti folyamatokat is képes modellezni.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A magyar vállalatok gazdasági jelenlétének vizsgálata a Nyugat-Balkán térségében 2010 után

Lovász Csaba Máté

BCE Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudományi DI, Geopolitika és Fenntartható Fejlődés Doktori Program

csaba.lovasz@stud.uni-corvinus.hu; lovasz.csaba.mate@gmail.com

Magyarország gazdasága számos ponton fonódik össze a nyugat-balkáni országokkal. Hazánk történelme során hagyományosan jó kapcsolatot ápolt a térséggel. Az utóbbi évtizedekben több hazai vállalat jelent meg a Nyugat-Balkán országaiban. A XXI. század elején a magyar gazdaságpolitika egyre élénkebb figyelmet fordít a térség országai iránt. Jelen tanulmány azt vizsgálja, miként alakult a magyar vállalatok gazdasági jelenléte és szerepe a nyugat-balkáni régióban. A vizsgálat egyrészt a 2010 előtti és utáni akvizíciókat és azok hátterét vizsgálja az egyes ágazatokban. Valamint arra keresi a választ, hogy 2010 után felerősödött-e a magyar vállalatok gazdasági jelenléte a régióban. A kutatás az Emerging Markets Information System-re (EMIS) alapuló kvantitatív módszereket alkalmaz. Az EMIS adatbázisa értékes információkkal szolgál a magyar cégek nyugat-balkáni gazdasági mozgásáról. Az előadás második része a feltárt folyamatokat kvalitatív módszerekkel magyarázza (vállalati vezetők interjúi, tőzsdei közzétételek segítségével). Az előadás megállapítja, hogy a magyar cégek aktivitása megnövekedett a régióban, olyan ágazatokban, mint a telekommunikáció és a pénzügyi szektor, amely mögött gazdaságpolitikai szempontok és általános gazdaságföldrajzi törvényszerűségek húzódnak meg.

A Tisza vízrendszerében az üledékek mikroműanyag-tartalmának alakulása 2020-ban

Balla Alexia

SZTE TTIK Geoinformatikai, Természet- és Környezetföldrajzi Tanszék

Földtudományok DI

balla.alexia5@gmail.com

A médiában egyre többet lehet hallani a napjainkban jelentőssé váló, a folyókat is érintő környezeti kockázatról, a mikroműanyagokról. A környezetbe kijutó műanyagokat (pl. műszálas ruhák, gumiabroncsok, csomagolások, PET-palackok, ipari és elektronikai hulladékok stb.) számos olyan kémiai és fizikai hatás éri, amelyek hatásásra kopnak, darabolódnak és aprózódnak. Így jönnek létre a mikroműanyagok (≤ 5 mm), melyek lehetnek szálak, gömbök, foszlányok és töredékek. A folyókba kerülve a természetes hordalékkal együtt szállítódnak és rakódnak le, így viselkedésük nagyban hasonlít az adott szakaszon szállított hordalék tulajdonágaihoz.

Az üledékekből a mintavételt 2020-ban végeztük a Tiszán a forrástól a torkolatig, valamint főbb mellékfolyóinak torkolat-közeléi szakaszain. A mintavételezés során gyűjtöttünk finom- (agyag-iszap) és durvaszemcsés (homok-kavics) mintákat. Majd a laboratóriumi feltárást követően mikroszkóp segítségével megszámoltuk az üledékek mikroműanyag tartalmát.

Az eredményeink azt mutatták, hogy az üledékekben lévő mikroműanyagok főként szálak voltak. Ezek elsősorban a nem megfelelően kezelt szennyvíz folyókba juttatása miatt dúsultak fel a Tisza és mellékfolyói üledékében. A mikroműanyagok mennyisége növekedett folyásirányban lefelé a Felső- és Közép-Tisza üledékeiben, ez utóbbi volt a legszennyezettebb szakasz. Csupán az Alsó-Tiszára érve mutatkozott visszaesés az üledékekben mért mikroműanyagok koncentrációjában. A szennyezettség minimumát (Záhony: 237 db/kg) és maximumát (Tiszadada: 6707 db/kg) is a Közép-Tiszán mértük. A finomszemcsés (agyag-iszap) mintákban 36%-kal volt kisebb a szennyezettség, mint a durvaszemcsés (homok-kavics) mintákban.

A kapott adatokat összevetve az egy évvel korábbi, 2019-es mérésekkel (Kiss et. al 2021) megállapítható, hogy a vízrendszerből jelentős mennyiségű mikroműanyag mosódott ki, és a korábbi szennyezési gócpontok kiürültek, illetve a műanyaggal szennyezett hordalékok átrendeződtek.

KISS T., FÓRIÁN SZ., SZATMÁRI G., SIPOS GY., (2021): Spatial distribution of microplastics in the fluvial sediments of a transboundary river – A case study of the Tisza River in Central Europe, *Science of the Total Environment* 785, 147306

A bioleaching technológia alapjai és alkalmazása

Bodor Bálint

SZTE TTIK Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék

bodorbálint55@gmail.com

A bányászat mindig is jelentős szerepet játszott a történelem során, az emberiség fejlődésének egyik legfőbb alappillére volt a megfelelő nyersanyagokhoz való hozzáférés. Napjainkban ez az ágazat új kihívások elé néz, szembe kell néznie a növekvő lakosság és rohamosan fejlődő technológia különféle igényeivel és nem utolsósorban a fenntarthatóság kritériumait is szem előtt kell tartania. Jelenleg az emberiséget leginkább foglalkoztató témák egyike a fenntarthatóság kérdése. Jelen van a mindennapjainkban és különböző szakterületeken is központi szerepet kap, többek között a földtudományokban is. A bioleaching technológia a 20. század vége óta foglalkoztatja a kutatókat, azóta komoly fejlődésnek indult. Alapját a kemolitoautotróf baktériumok (ilyen például a *Thiobacillus ferrooxidans*) azon képessége adja, hogy életműködésükhöz redukált fémionokat használnak. A kémiai reakciók során a baktériumok elektront vonnak el a fémekből, ezáltal azok az ércekből a vízbe oldódnak. Innen már elektrolízissel, és egyéb eljárásokkal könnyen kinyerhetjük az értékes fémeket, melyek ipari nyersanyagként felhasználhatók lesznek. Ez az eljárás energia- és költséghatékony, valamint a meddőhányókban fellelhető, bányászati hulladékként kezelt alacsony minőségű ércek feldolgozására is alkalmas, melyek jelenleg is komoly környezeti kockázatot jelentenek. Ezek alapján jó okunk van feltételezni, hogy a jövő fenntartható bányászatának egyik fontos eleme lesz a bioleaching technológia alkalmazása. Munkám a mai tudomány és a technológia ezen eljárásról alkotott képét kívánja összefoglalni.

Növényállományok sztómavezetésének és ózon száraz üledése hatásának modellezése - egy egyszerűsített modell

Gula Miklós

ELTE TTK Meteorológiai Tanszék

miklosgula@gmail.com

A troposzférában található ózon (O_3) másodlagos légszennyező, elsősorban fotokémiai folyamatok során keletkezik, prekursor-vegyszerekből. A prekursorok lehetnek természetes és antropogén eredetűek, utóbbiak elsősorban közlekedési és ipari szennyezésből származnak. Az ózon környezeti szempontból elsősorban üvegházhatása, és mint oxidáló kémiai szennyező anyag jelentős. A gáz erősen reaktív, oxidatív természete miatt a növényi szervezetekkel kapcsolatba lépve gyököket képez, sejtpusztulást, anyagcserezavarokat, a fotoszintézis és a növekedés lassulását okozza, ezzel a növényállomány károsodásához, biológiai produktivitás csökkenéséhez és termés kieséshez vezetve.

A növényállományokkal az ózon elsősorban a gázcserenyílások (sztómák) útján lép kapcsolatba. Ezért a gázcserenyílások útján történő száraz üledés fluxusának számszerűsítése mind a növényekre gyakorolt károsító hatás becslése, mind a légkör ózontartalmának modellezése szempontjából fontos.

Folyamatban lévő kutatásunk során földközeli ózon száraz üledést vizsgáljuk magyarországi mezőgazdasági növényállományokra, a DO_3SE (Deposition of Ozone for Stomatal Exchange - Ózon üledése sztómán történő gázcserére) modellre építve. A modellezés során durva becslést adunk a gázcserenyílások vezetőképességére (sztómavezetés) és károsító hatására, a FORESEE klímaadatbázis meteorológiai adatai, és az EMEP európai légszennyezettségi monitoring program ózon-adatbázisa felhasználásával.

Előadásomban ismertetem az ózonszennyezés hatását a növényzetre, és az egyszerűsített modellt, amivel klimatológiai skálán az ózonüledést modellezzük. Bemutatom eddigi eredményeinket, és összevetem őket magyarországi ózonfluxus-számításokkal foglalkozó szakirodalmi eredményekkel.

A családi agrárgazdaságok problémái, fennmaradási és fejlődési lehetőségei a Homokhát példáján

Gyuris Imre

SZTE TTIK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

imre.gyurisoo@gmail.com

Az előadás a homokháti családi agrárgazdaságok problémáival, fennmaradási-továbblépési lehetőségeivel foglalkozik. A szakirodalom és korábbi kutatásaim alapján a homokháti családi agrárgazdaságok leg súlyosabb problémái a munkaerő, a támogatások és a birtokviszonyok kérdése, a fejlődést pedig a fejlesztés és a szövetkezés szolgáltathatja. A kutatás során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen jövőképek jellemzik a gazdaságokat, az egyéni jellemzők milyen mértékben vannak hatással a gazdaságok fennmaradására. A kutatás területét a Duna–Tisza közti Homokhátat jelöltem meg.

A jelenlegi kutatás során a szakirodalommal és a korábbi kutatásaimmal összecsengő válaszok érkeztek. Az interjúalanyok megerősítették, hogy nagyon nehéz munkaerőt találni, kedvező helyzetben az van, aki rendelkezik kiépített kapcsolati hálóval. A jelenlegi területalapú támogatási rendszer sokszor fékezi a gazdaság növekedését, nem pedig segíti, azonban a támogatási rendszer jelentősége ágazatonként eltérő mértékű. A megkérdezettek egyetértettek a fejlesztések fontosságában, hiszen ez biztosíthatja a piaci körülmények közötti fennmaradásukat. Fontos rizikótényező a piaci helyzet változása, amit viszont nagyon nehezen tudnak kezelni. E téren többen kiemelték az értékesítő szövetkezetek és a kiépült értékesítési hálózatok jelentőségét. Fontos megoldandó probléma a gazdák számára a továbbvitel kérdése, hiszen ez az első lépcső a gazdaság fennmaradásának biztosítása felé.

Az eredmények alapján kijelenthető, hogy nem reménytelen a családi agrárgazdaságok helyzete a Homokháton. A fennmaradásukért elsősorban a munkaerő és a továbbvitel kérdését kell megoldani, amit a mezőgazdaság fiatalok számára vonzóbbá tételével lehet elérni. Ehhez pedig elengedhetetlenek a fejlesztések, a modernizáció, amihez szükség van valamilyen egyéb forrásra, mert a gazdaságok még nem igazán képesek kitermelni a növekedéshez, fejlesztésekhez szükséges tőkét.

Mikroműanyagok vizsgálata a szennyvíziszapból készült komposztban

Hohner Kata

SZTE TTIK Geoinformatikai, Természet- és Környezetföldrajzi Tanszék

hohner.kata.hk@gmail.com

A társadalom egyre több műanyagot használ, amelyek idővel kikerülnek a környezetbe. Ellenálló szerkezetük miatt nehezen bomlanak le, és akár 500-1000 évig megmaradnak a környezetben. A hozzájuk kötődő toxikus anyagok miatt, ha a műanyag bekerül a táplálékláncba, annak hosszú távú káros biológiai hatásai lehetnek. A Tisza vízrendszerében a mosásból származó műanyag szálak dominálnak, ezért célul tűzttem ki a mikroműanyagok (≤ 5 mm) mennyiségének meghatározását a szennyvízkezelés különböző fázisaiban és a szennyvíziszapkomposztban.

A minták (18 db) a Bonyhádi Szennyvíztisztító Telepről és a BONYMOLD komposzttelepéről származnak. A minták laboratóriumi feltárása után a műanyagok típusát és számát mikroszkóppal vizsgáltam.

Eredményeim szerint a szennyvíztisztítási folyamat előrehaladtával mennyiségi növekedés figyelhető meg a szilárd fázisban lévő mikroműanyagok számában. Míg a bejövő szennyvízben 379-535 db/l mikroműanyag volt, addig a feladott iszapmintákban már egy nagyságrenddel több (4608-5238 db/l). A szennyvíziszapból készült komposztban a mikroműanyagok száma (átl: 44765 db/kg, max: 74734 db/kg) ismét egy nagyságrenddel nőtt. A mintákban a szintetikus szálak domináltak (85-90%), de foszlányok és gyöngyök is előfordultak. A gyöngyök, amelyek kozmetikumok dörzsölő anyagai, egyre nagyobb számban fordultak elő a szennyvíztisztítás során. Eredményeim hasonlóak más, szennyvízből végzett kutatások eredményeihez.

A szennyvíziszapkomposzt mezőgazdasági területekre való kihelyezésének célja a tápanyag-pótlást, de vizsgálataim szerint így jelentős mennyiségű mikroműanyag jut a talajba, ami környezeti kockázatokkal jár. A kikerülő mikroműanyagok 500-1000 évre elszennyezik a talajainkat, ráadásul hozzájuk toxikus anyagok kötődnek, és bekerülve az élelmiszerekbe komoly egészségkárosodást okozhatnak. Mivel ez a komposzt extrém mennyiségű mikroműanyagot tartalmaz, a talajok jelentősen szennyeződnek, a talajerózió révén a szennyezés a felszíni vizekbe is eljuthat, ráadásul így hosszú távú környezetkárosítást okozunk. Ezért a szennyvíziszappal és komposztal kezelte talajokban a mikroműanyagok által okozott hosszú távú kockázatok további feltárását és vizsgálatokat igényelnek.

A szomszédos országokból érkező működőtőke-befektetések térszerkezeti összefüggései Kárpátalján

Izing Máté Antal

BCE Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudományi DI Geopolitika Alprogram

mate.izing@stud.uni-corvinus.hu

Kárpátalja megye geopolitikai szerepét meghatározza, hogy Lengyelország, Szlovákia, Magyarország és Románia is szomszédja, továbbá a megye multietnikus jellege okán kialakuló gazdasági etnocentrizmus is szerepet játszhat a szomszédos országok és Kárpátalja között meghúzódó komplex gazdasági és társadalmi kapcsolatrendszerben.

Kárpátalja megye a Kárpát-medence egyik legnagyobb etnikai diverzitási indexével, s egyben a NUTS 3 régiók közül a legnagyobb negatív migrációs egyenleggel rendelkező térsége.

A megye történelmi, őshonos nemzetiségei (magyar, ruszin, szlovák, román stb.) mellett így a migráció is meghatározza a szomszédos országok és Kárpátalja közötti élenk társadalmi kapcsolatot. 2018-ra több mint 50 ország közel 700 cége képviselte magát a térségben, melyből több mint 200 magyar érdekeltséggel rendelkezik. A többi szomszédos ország is aktívan jelen van a piacon: 142 szlovák, 113 lengyel cég működik a megyében. Az Ukrán Állami Statisztikai Hivatal adatai szerint a szomszédos országok tevékenységei Kárpátalján meghatározó mértéket öltenek: a szomszédos országok működőtőke-befektetésének összege közel 40 százalék, ugyanakkor ezen országok vállalkozásai alkotják az összes Kárpátalján jelenlévő külföldi cég 70 százalékát. Ezen arányok rávilágítanak arra, hogy a megye szomszédjai főként kis- és középvállalkozásaikat működtetik itt, mely szektorokban az informális kapcsolati háló szerepe különösen fontos lehet, így tehát a társadalmi (rokoni, baráti) kapcsolatok meghatározzák a megye FDI-szerkezetét.

A kutatás célja, hogy a szakirodalom feltárásán túl a szomszédos országok, Ukrajna és az Eurostat társadalmi és gazdasági idősoros adatait elemezve feltárjam a Kárpátalja gazdasági kapcsolatrendszerét, annak változásait és okait a Szovjetunió felbomlásától napjainkig, kitérve az ukrán-orosz konfliktus eddigi, statisztikailag is mérhető következményeire.

Az utóbbi években a téma számos elismert kutatója mutatott rá, hogy egy új Közép-Európa van kialakulóban. Ezen rendszerben a szomszédos országoknak különösen nagy gazdasági szerepe lehet, szervesen együttműködve az olyan régiókkal, mint Kárpátalja, amely négy, EU-tagországnak is szomszédja. A kutatás fontos célja, hogy feltárja a térség geopolitikai helyzetét, a szomszédos országokkal kialakult gazdasági és társadalmi kapcsolatrendszerét, ami számos hazai tudományos szervezet számára adattálható tanulmány lehet.

Lakásépítkezési tervek és eredmények Pécsen a második 15 éves lakásépítési program időszakában (1975 és 1990 között)

Sipos Balázs

PTE TTK Földtudományok DI

sipio222@gmail.com

Az első 15 éves lakásépítési programban meghatározott 1 millió lakás felépítésének sikere után az MSZMP Központi Bizottsága folytatni kívánta a projektet. A célkitűzések meghatározásában azonban több bizonytalanságtényező is felmerült, így a folytatásra csak 1978-tól kerülhetett sor. Az 1990-ig tartó időszakig összesen 1 millió 200 ezer lakást kívántak felépíteni, javarészt többemeletes társasházak formájában. Fontos célnak tekintették, hogy a Budapest ellenpólusaként számontartott öt nagyvárost (Debrecen, Szeged, Miskolc, Pécs és Győr – ahogy az 1971-es területfejlesztési terv is már kijelölte) tovább fejlesszék és lakosságukat megnöveljék. Ez utóbbi részeként kívántak ezen nagyvárosokban újabb lakótelepeket felépíteni.

Pécs fejlődése azonban az 1960-as évek gyors üteméhez képest lassulni kezdett, amely helyzetet tovább nehezítette az a tény, hogy a város gazdasági motorjaként szolgáló bányászattal kapcsolatosan a szakemberek borúlátó jövőt jósoltak. Mindennek ellenére a lakásépítkezések ütemét tovább kívánták növelni, amelynek eredményeként olyan városrészek tervezését irányozták elő, mint a Kertváros folytatásaként épülő Siklósi városrész, a Mecsekoldal beépítése, vagy a Budai városrész, amely a Belvárostól keletre fekvő területek teljes szanálásával járt volna együtt.

Előadásomban elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy mennyiben sikerült a célkitűzéseket teljesíteni, valamint hogy a lakótelepépítkezések minként hatottak a városrészek fejlődésére és a város lakásállományára.

Városi autópályákat vagy élhető településképet? Korszakváltó stratégia a budapesti kerékpáros közlekedés fejlesztésére

Uhjár Péter

BCE Gazdaságföldrajz, Geoökonómia Fenntartható Fejlődés Tanszék

uhjar.p.hu@gmail.com

Budapest és vonzáskörzetének közlekedési munkamegosztása feszültségekkel terhelt, különösen az autózás túlzott térhasználata miatt. Ezt a körülményt kiélezi a koncepcionális fejlesztési irányok szakmai hiányossága és az erre épülő projektek ütemezésének elcsúszása, illetve elégtelensége. Az előadás közvetlen célja a harmonikus közlekedés elengedhetetlen szegmensének, nevezetesen a kerékpáros alágazat fejlesztési stratégiájának kialakítása. Mindamellet egy közlekedési szegmens sem fejleszthető önmagában, mivel a felmerülő problémák elemi feltétele a léptékváltás, máshogy kifejezve a kontextualizáció. Ebből következik, hogy egyrészt különbséget kell tenni a közlekedési módozatok funkciói és feladatkörei között, másrészt pedig figyelembe kell venni, hogy a hatékony közlekedésfejlesztés során célravezető a városi tér átalakítására is fókuszálni. A kontextusba való elhelyezést követően a dolgozat áttekinti a kerékpáros szegmens fejlesztésének négy alapvető összefüggését, azaz az utazási idővel kalkulált versenyképességet, az infrastruktúraépítés és a közlekedésszervezés egymáshoz viszonyított ütemezését, a hálózati hierarchia szintjeinek szerepét és kritériumait, valamint az utazási időn túlmutató felhasználói szempontokat. A felsorolt szempontok mentén a külföldi gyakorlatok irányadó példaként szolgálhatnak, mind pozitív, mind negatív értelemben. Budapest kerékpáros közlekedését Európa nagyvárosaihoz viszonyítva megállapítható, hogy a magyar fővárosban a szervezési oldal túlhangsúlyozott (közösségi kerékpározás, egyirányú utcák megnyitása a kerékpáros szembeforgalom számára stb.), miközben az infrastruktúra súlyos hiányosságokkal jellemezhető. Ugyanakkor a jelenlegi helyzet egy kényszer eredménye, amit a döntéshozók naivitása és hanyagsága mellett három külső tényező határoz meg. Ezek a következők: a belvárosi területek forgalomcsillapításának elégtelensége, a peremterületi gyűrűs úthálózati térelemek hiányossága, valamint a gyorsvasúti hálózat minőségi és mennyiségi fejletlensége. A kutatás eredménye egy olyan kerékpáros hálózatfejlesztési stratégia, melynek megvalósítása esetén a 2014-es Balázs Mór-tervben deklarált 10%-os kerékpáros közlekedési részesedés, ha nem is feltétlenül 2030-ra, de akár középtávon, azaz egy-két évtizeden belül realisan elérhető.

Fém nanorészecskék hatása a tumorok mikrokörnyezetében található sztróma sejtekre

Adamecz Dóra Izabella

SZTE TTIK Biológia DI, Biokémiai és Molekuláris Biológiai Tanszék

doraadamecz@gmail.com

A tumor-mikrokörnyezet egy, a tumor által létrehozott, dinamikusan változó, döntően tumor-indukált folyamatok által befolyásolt, igencsak heterogén közeg. Heterogén jellegét maga a tumor-sztróma adja, amely a bazális membránból, extracelluláris mátrixból, fibroblaszt és immunsejtekből, valamint érhalózatból áll. Az egyik sztrómális változás, amely a tumor invazív vá válásához köthető, az a tumor-asszociált fibroblaszt sejtek megjelenése. Mivel ezen sejtek számottevő részét képezik a reaktív tumor-sztrómának, így meghatározóak a tumorok progressziójában. Megannyi folyamaton keresztül fokozzák a tumor növekedését és ellenálló képességét: növekedési faktorok kibocsátásával közvetlenül hatnak a tumorsejtek proliferációjára, angiogenezist és extracelluláris mátrix-átrendeződést indukálnak.

Célunk egy olyan *in vitro* modell felállítása, amelyben gyógyászati szempontból kitűnő tulajdonságú fém nanorészecskék a tumor mikrokörnyezetben megtalálható sejtekre kifejtett hatásainak vizsgálatát állíthatjuk a fókuszba. Munkánk során arany és ezüst nanorészecskékkal kezelt egér 4T1 tumorsejtek hatását vizsgáljuk az egéredetű 3T3 fibroblasztokon *in vitro*. Hogy mimikáljunk egy leegyszerűsített tumor-mikrokörnyezetet és a benne végbemenő folyamatokat, a tumor és fibroblasztok ko-kultúráját hoztuk létre, amely során a kétféle sejtípust egymástól fizikailag elválasztva, de a köztük zajló parakrin kommunikációt megengedve növesztjük.

Vizsgáltuk a kezeletlen, illetve arany vagy ezüst nanorészecske-kezelt tumorsejtekkel ko-kultúrában növesztett fibroblasztok tumor-asszociált jellegét RT-qPCR-mérésekkel, valamint Western-blot analízissel. Ugyanakkor a fibroblaszt sejtek migrációs kapacitását, valamint a tumorsejtek proliferációjára kifejtett hatását is mértük. Zselatin zimográfia segítségével fibroblasztok által szekretált mátrix metalloproteináz enzimek aktivitását is detektáltuk.

A kutatást a "Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíj" támogatta (NTP-NFTÖ-21-B-0157).

A szelén-biofortifikáció alkalmazása keresztesvirágú csíranövényeken

Gyarmati Marcell László

SZTE TTIK Biológia Intézet, Növénybiológiai Tanszék, Reaktív Nitrogénforma
Jelátviteli Kutatócsoport

gyarmati.marcell.99@gmail.com

A szelén (Se) egy esszenciális elem az emberek és az állatok számára, legfőképpen az antioxidáns-hatása miatt. A Se a növényekbe főleg szervesen, az emberbe inkább szerves (pl. szelenometionin) formában jut be. A biofortifikáció során a mikroelemek koncentrációjának növelése történik a csíranövényekben úgy, hogy biztosítva legyen a megfelelő tápanyag-összetétel. Ezáltal kevesebb forrásból is felvehető több létfontosságú elem, így Se is. Kutatásunk során Se-akkumuláló keresztesvirágú biocsíranövényekkel (*Lepidium sativum*, *Eruca sativa*) dolgoztunk, amiket különböző Se-koncentrációjú oldatokban csíráztattunk 7 napig. A nevelés során 0, 0,1, 1 és 5 mg/l koncentrációjú nátrium-szelenát (Na_2SO_4) oldatot alkalmaztunk. Munkánk során mértük a főgyökér hosszát, a csíranövények friss és száraz tömegét, valamint különböző gyökércsúcs-festési eljárásokat (AR, DHE, FDA, MBB, WSP-1) alkalmaztunk. A festésekről fluoreszcens mikroszkóp segítségével készítettünk felvételeket. Kutatásunk célja, hogy megtaláljuk azt az optimális koncentráció-tartományt, amiben a Se pozitívan hat a csírák fejlődésére, ezáltal eredményeink hasznosíthatók lehetnek majd az élelmiszeriparban és a mezőgazdaságban is.

Témavezető: Véseiné Dr. Szöllősi Réka

Extracelluláris vezikulák MMP-9 tartalma, mint lehetséges biomarker a GBM diagnosztizálására és nyomon követésére

Nagy Valentina

SZTE TTIK

nagyvalen@gmail.com

A glioblasztóma multiforme (GBM) az egyik leggyakoribb és legagresszívebb központi idegrendszeri érintő rosszindulatú agydaganat. A tumoros szövet behatol az egészséges sejtek közé, ezért nehezen határolható el a környező sejtektől. Sebészeti eltávolítása nehéz, alacsony túlélési prognózissal és nagy proliferációs rátával jellemezhető. A jelenlegi GBM-diagnosztikai módszerek drágák (MRI), illetve invazívak (agyszövet biopszia), nagy szakértelmet követelnek. A betegséget sokszor csak a komoly tünetek megjelenése után tudják diagnosztizálni. Egy kellően specifikus és szenzitív biomarker lehetővé tenné a GBM korai felismerését és a betegség lefolyásának nyomon követését. Előadásomban egy ígéretes tumor biomarkerrel, a mátrix metalloproteináz-9 (MMP-9) fehérjével foglalkozom. Kutatásunk során szérumból izolált kisméretű extracelluláris vezikulák (sEV) MMP-9 tartalmát hasonlítottuk össze a különböző betegcsoportok esetében.

Egy új *Solanum lycopersicum* L.-eredetű defenzin heterológ expressziója élesztő- és fonalasgombában

Papp Rebeka

SZTE TTIK Biotechnológiai Tanszék

papprebus97@gmail.com

A gombás fertőzések minden évben hatalmas termés kiesést okoznak a mezőgazdaságban. Ennek oka elsősorban a klímaváltozás, továbbá a jelenleg alkalmazott szintetikus gombaellenes vegyszerekkel szemben rezisztens gombatörzsek megjelenése és elterjedése a termőföldeken. Mindezek következtében megnőtt az igény újszerű növényvédelmi stratégiák kidolgozására.

A növényi defenzinek, melyek pozitív töltésű és amfipatikus tulajdonságuknak köszönhetően hatékonyan képesek gátolni fonalasgombák növekedését, ígéretes jelöltek lehetnek a fertőzések okozta termés kiesés csökkentésére. Lehetséges alkalmazásukat tovább erősíti, hogy eddigi adatok alapján nem azonosítottak velük szemben kialakuló rezisztenciát. A defenzinek fungicidként való használatát, azonban megnehezíti, hogy a natív termelő csak kis mennyiségben képes előállítani.

Kutatócsoportunk korábbi munkája során sikeresen termeltetett nagy mennyiségben fonalasgombából származó antifungális fehérjét, fonalas- és élesztőgomba alapú heterológ expressziós rendszer segítségével. Mivel a növényi defenzinek szerkezetileg nagyon hasonlítanak a gomba-eredetű proteinekhez, a kifejlesztett rendszerek alkalmasak lehetnek ezen fehérjék megtermelésére is.

Munkánk során létrehoztuk egy új, paradicsom növényből (*Solanum lycopersicum* L.) származó defenzin-szerű molekula, a K4CBP6 fehérje termelésére képes *Penicillium chrysogenum*- és *Pichia pastoris*-alapú heterológ expressziós rendszert. Az *in silico* szerkezeti vizsgálatokat végeztünk, illetve teszteltük a fehérje antifungális hatását *Cladosporium herbarum* és *Fusarium oxysporum* növénypatogén fonalasgombákkal szemben. Az előbbi esetben csökkent növekedést és a hifák morfológiájának kóros megváltozását detektáltuk. Mindezen eredmények alapján a K4CBP6 defenzin ígéretes alapjául szolgálhat új biofungicidek kifejlesztéséhez.

Témavezetők: Dr. Tóth Liliána (SZTE, TTIK, Biotechnológiai Tanszék), Dr. Poór Péter (SZTE, TTIK, Növénybiológiai Tanszék)

T. L. munkáját a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal - NKFIH PD 134284 azonosítószámú pályázat támogatta.

A humán HSPB1 fehérje metabolikus szindróma tüneteire kifejtett hatásának vizsgálata a hiperlipidémia egérmodelljében

Rákóczi Bettina

SZTE SZBK Biokémiai Intézet, Molekuláris Stresszbiológiai Csoport

rkcbetti@gmail.com

Az utóbbi évtizedekben a nem megfelelő táplálkozás és az ülő életmód egyre növekvő probléma, mivel elhízáshoz vezet, mely fontos rizikófaktor a különböző betegségeknek, mint például a hiperlipidémia és metabolikus szindróma. Korábban kutatócsoportunk genetikai módosítás segítségével előállított egy humán APOB-100 fehérjét túltermelő egértörzset, melyben zsírdús diéta hatására megemelkedik a VLDL- és LDL-koleszterinszintje a HDL-partikulumok arányához képest, ezáltal a szérum lipid profiljuk az emberéhez hasonlóbb. Ennek köszönhetően alkalmas modellek a hiperlipidémia, szív- és érrendszeri problémák, ateroszklerózis valamint a metabolikus szindróma tüneteinek tanulmányozására.

A hősokkfehérjék (*heat shock protein*, HSP) olyan evolúciósan konzervált chaperon fehérjék, melyek termelődését különböző stresszhatások indukálhatják. Legfontosabb feladatuk megvédeni a sejteket a stressz káros következményeitől. Az egyik legjobban tanulmányozott kismolsúlyú hősokkfehérjéről, a HSPB1-ről, korábban leírták, hogy számos betegséggel szemben védő hatást fejthet ki.

A munkánk során arra kerestük a választ, hogy a HSPB1 fehérje túltermelése milyen hatást gyakorol a hiperlipidémiás APOB-100 egerek jellemző tüneteire, mint például a magas szérum triglicerid és összkoleszterinszint, zsírmáj, valamint a rájuk jellemző eltolódott LDL/HDL lipoprotein arány és megnövekedett testtömeg.

Milliónyi személyiség szerte a nagyvilágban: különböző tényezők szerepe a szociális rovarok személyiségének alakításában

Ratkai Bonita

SZTE TTIK

bonitaratkai@gmail.com

Korábban azt feltételezték, hogy a személyiség fogalma kizárólag az emberrel említhető együtt, azonban a múlt évszázad első felében ezen meghatározást elkezdték kiterjeszteni az állatvilágra is. Számos vizsgálat született arról, hogy a személyiség milyen formában van jelen az állati fajok egyedei esetében, illetve az idő előrehaladtával fény derült arra is, hogy a személyiség jelenléte az állatvilágban úgy a magasabb, mint az alacsonyabb rendű csoportok szintjén is megfigyelhető. Jelen előadásban ezt a témát járom körül, középpontba állítva a szociális rovarokat. Korábbi értekezések alapján választ kerestem arra, hogy mit jelent a szociális rovarok személyisége, illetve milyen tényezők befolyásolják ennek alakulását életük során. Emellett részletesebben kitérek a szociális rovarok kognitív képességeinek megnyilvánulására és azok személyiséggel való kapcsolatára, illetve mélyebben tárgyalom az eszközhasználat jelenségét, mint kognitív képességeket igénylő folyamatot, bemutatva annak változatos megnyilvánulási formáit.

A táncoló test és a báb kapcsolata Ladányi Andrea előadásában

Bálint Zsófia

SZTE BTK Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

balint.zsofi97@gmail.com

„LA az Egyesült Államokban Los Angeles becenevű rövidítése. LA a táncrajongóknál Ladányi Andreát jelenti.”¹ A magyar színházi életben kifejezetten kevés olyan női alkotóval találkozhatunk, aki mögött ilyen izgalmas és sokféle ágazó pálya volt, van és lesz, mint Ladányi Andrea mögött. Előadásomban a báb megjelenésének és felhasználási lehetőségének szempontjából közelítem meg munkásságát. Néhány kiemelt alkotásának elemzésével (*Alice B.; olyan, mint a Szűz Mária, csak a feje lecsavarható; Elaine – Ideje meghalásnak; BL*) mutatom be, hogyan jelenik meg a báb mint figura, illetve maga az ember, a táncoló test mint báb. A választott előadásokban visszatérő motívumként jelenik meg az ember mint dróton rángatható marionettbáb, ugyanakkor a koreográfia és a rendezés túl is lép ezen az ismert toposzon. A báb és az ember viszonyának értelmezéséhez elméleti keretként Kleist *A marionettszínházról* és Paul de Man *Esztétikai formalizálás: Kleist Über das Marionettentheaterje* című szövegeihez kapcsolódó tanulmányokat használtam. Előadásom további célja annak megmutatása, hogy az alkotásokban megjelenő báb és tánc viszonyának ábrázolása hogyan illeszkedik a külföldi kortárs bábszínházak trendjeibe.

¹ MOLNÁR Gál Péter, „LA táncol”, (2007.09.29.)

Ritmus és értelem között – a népballada nem-hermeneutikai megközelítési lehetőségei

Bobák Szilvia

ELTE BTK Folklore Tanszék, Irodalomtudományi DI

szilvia.bobak@gmail.com

Az előadás a népballadák nem kizárólag a jelentés (hermeneutikai) dimenziói felől történő vizsgálatát tűzi ki célul. A balladakutatók könyvtárát a jelenlét és az anyagság fogalmak felől egészíti ki, így kívánja párbeszédbe hozni a népballada értelmezési hagyományát a nem-hermeneutikai szemlélettel, melyben az értelem, az értelmezés mellett a balladaszövegek/könyvbballadák és a hozzájuk tartozó szóbeli performatív aktus különféle „anyagságait”, például az eredeti orális közeg (hozzáférhető) jellemvonásait, a felgyűjtés médiumát, a lejegyzés aktusát, a könyvbballadává válás mediális következményeit és a felgyűjtött balladák szövegének anyagságát, illetve a hozzá tartozó dallamvilág jellemvonásait is a vizsgálódás tárgyává teszi. Az előadás Kallós Zoltán gyűjtő és legkedvesebb adatközlője, a klézsei Miklós Györgyné Szályka Rózsa kiemelkedő balladamondó egyéniség egyedülállóan jól dokumentált példáján keresztül mutatja be mindazt, ami a hermeneutikai dimenziót előtérbe helyező vizsgálatok során talán hozzáférhetetlen maradna.

**„Bár a tükörben főleg azt láttam, hogy valaki nézi önmagát”
– az új személyesség beszédmódja(i) a magyar irodalomban**

Csondor Soma

PTE BTK Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék, Irodalom- és
Kultúratudományi DI

csondorsoma@gmail.com

Az 1990-es években a posztmodern irodalomelméleti iskolák antireferenciális irodalomkonceptiója Magyarországon is interpretációs alapvetéssé vált, főként a modern és kortárs szerzőkkel és alkotásokkal foglalkozó kutatók körében. Ennek fényében különösen izgalmas, hogy éppen ettől az időszaktól kezdődően (majd a 2000-es évektől meghatározóan) váltak egyre gyakoribbá és fontosabbá a személyes, életrajzi elemeket, valóságvonatkozásokat előtérbe helyező irodalmi vállalkozások. Előadásomban e tendenciát, vagyis az *új személyesség* jelenségét szeretném vizsgálni. Felvázolom e megszólalásforma etikai, politikai, humántudományos kiindulópontjait, illetve azokat a posztmodern elméleti belátásokat, amelyek korlátozzák és így formálják e beszédmódokat. Ezzel együtt igyekszem rámutatni arra, hogy az *új személyesség* voltaképp e két (látszólag egymásnak ellentmondó) attitűd kibékítési kísérleteként értelmezhető.

A továbbiakban megpróbálok kidolgozni egy olyan felosztási rendszert, amelyben láthatóvá válnak az *új személyesség* beszédmódjainak, megszólalási stratégiáinak főbb változásai a '90-es évektől napjainkig. Ehhez, – ahogy arra előadásom címe is utal – elsősorban Németh Zoltán *A posztmodern magyar irodalom hármasságának stratégiája* című szövegéből, illetve annak *antropológiai posztmodern* kategóriájából indulok ki. Bizonyítani kívánom, hogy az *új személyesség* jellemző megnyilatkozási stratégiája egyrészt lefedik az *antropológiai posztmodern* irányzatot, másrészt két irányba túl is mutat azon. A kezdetekben az *areferenciális posztmodern* stratégiával érintkezve, bizonyos újabb, kortárs alkotások esetében pedig egyfajta *antropológiai posztmodern* utáni irányba.

Bízom benne, hogy kutatásom egyrészt átlátható összefoglalást nyújt az *új személyesség* irodalmi tendenciájának főbb vonásaival kapcsolatban, másrészt új perspektívákat is nyit és hozzásegíthet e jelenség átfogóbb megértéséhez.

Önértelmezés és ítélet

Esterházy Péter és a Magyar Műhely kapcsolata

Fenyő Dániel

PTE BTK, magyar-történelem osztatlan tanári szak

fenyoda@gmail.com

Előadásomban Esterházy Péter és a Magyar Műhely folyóirat kapcsolatán keresztül vizsgálom a posztmodern és a neoavantgárd irodalom szétválaszthatóságának problémakörét. Kiindulópontom egy 1985-ös esemény: a Magyar Műhely kalocsai találkozóján mutatták be a lap 70. számát, amelyben lesújtó kritikát közöltek a laphoz addig közel álló Esterházy Péter *Daisy* című művéről. A kritikát elolvastva a szerző elhagyta a találkozót. Petőcz András ezt az eseményt a neoavantgárd és a posztmodern végleges szakításaként értékelte. Állítása árnyalható, ugyanakkor rámutat arra, hogy Esterházy indulásának elbeszélésében a neoavantgárd kontextusát is érdemes figyelembe venni. Az előadásban arra keresem a választ, hogy Esterházy művei a *Bevezetés a szépirodalomba* megjelenéséig milyen kapcsolódási lehetőségeket, illetve kihívásokat jelentettek a neoavantgárd, szűken értve a Magyar Műhely avantgárd művészeti elképzeléseivel szemben. Ehhez elsősorban az Esterházy-próza és a posztmodern neoavantgárd felőli recepcióját vizsgálom. A Magyar Műhelyben megjelenő posztmodern-kritikus beszédmód elemzésével láthatóvá válik, hogy a két irodalomtörténeti paradigma egy belső perspektívából tekintve milyen fogalmak és konfliktusok mentén különül el egymástól.

A képzett tér

Závada Péter *A széplélek* című térdramájáról és annak színpadi adaptációjáról

Hidi Boglárka

ELTE BTK Színháztudomány MA

hidiboglarka@gmail.com

Előadásomban Závada Péter *A széplélek* című, térdramaként megjelölt szövegéről, és a színpadi megvalósításról (r. Geréb Zsófia, Stúdió K, 2021) folytatott kutatásomat kívánom prezentálni. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy mit jelent(het) a térdráma elnevezés, milyen hatástörténeti előzményekre támaszkodhatott a szerző - ha egyáltalán -, mindezek fényében hogyan valósul meg az alcímben megjelölt térdráma, és ezt hogyan segítette meg Geréb Zsófia színpadi adaptációja. Vizsgálódásom elején tömören összefoglalom, hogy kialakulásától kezdve milyen, a mai napig változó kapcsolatban áll egymással a dramatikus szöveg és a színházi előadás, valamint a kettő keresztmetszetében megkomponált tér. Majd rátérek arra, hogy ebbe a folyamatosan alakuló kapcsolati hálóba hogyan illeszthető be Závada Péter szövege és annak színpadi adaptációja, milyen esetleges hatástörténeti előzményekre támaszkodhatott. Ezek után rátérek a dráma szorosabb elemzésére, ezen belül is a vizsgálódásom központját képező, a szöveg térszervező erejének működési mechanizmusára. Ennek eszközének *A széplélek*ben alapvetően uralkodó monologikus formát látom. Röviden kitérek arra, hogy milyen hagyománya van a színház- és drámatörténetben a monológnak, milyen típusai vannak, és a vizsgált műben milyen formái valósulnak meg. Majd a továbbiakban a szövegből vett és a színpadon elhangzó konkrét példákon keresztül kívánok rámutatni arra, hogy a monológ ebben az esetben hogyan képes kitágítani az elbeszéli, fikcionális teret és időt egyaránt.

A tulajdonnevek használata a *Floire et Blanchefleur* c. ófrancia regényben, valamint annak középkori görög fordításában

Horváth Janka Júlia

ELTE BTK Irodalomtudomány Doktori Iskola, Francia irodalom

jankajuliahorvath@gmail.com

Doktori kutatásom tárgya a középkori francia udvarokhoz, valamint a bizánci, görög területekhez köthető irodalmi művek tanulmányozása és összehasonlítása, annak feltárása, vajon az udvari kultúra a frank területeken kívül milyen mértékben terjedt el a görög területeken, s az esetleges lokális sajátosságai mennyiben tükrözik a helyi társadalmi és politikai viszonyokat, a „megrendelői kör” elvárásaira mennyiben reflektálnak.

Az eredetileg – feltételezhetően – ófrancia nyelven, bizánci hatásra keletkezett *Floire et Blanchefleur* című elbeszélés a középkorban kivételesen népszerű volt, és szinte páratlan körutat járt be Európa nyelveinek, népnyelvi irodalmainak körében. Számos nyelven ismertek változatai, a regény többek között (toszán közvetítéssel) Hellásba is „hazatalált”.

Előadásomban Floire és Blanchefleur szerelmének történetét vizsgálom meg olyan szempontból, hogy a tulajdonnevek használata hogyan fejezi ki a regény antik, a görög-római kulturális inspirációkhoz, előképekhez való kötődését. Ezt követően rátérek arra, hogy a regény 14. századi, feltehetően a Moreai fejedelemségben keletkezett középgörög nyelvű adaptációja, a *Phlórios kai Platzia-Phlóra* c. elbeszélés anonim szerzője milyen stratégiákat alkalmaz, hogy a részben bizánci ihletésű történetet bekapcsolja az antik és középkori görög nyelvű, szerelmi témájú irodalmi művek sorozatába. További, az előzőhöz szorosan kapcsolódó vizsgálati szempont, hogy a görög adaptációban pusztán a tulajdonnevek megválasztásával hogyan helyezkedik a mű aktuális, moreai kontextusba is, hogy a helyi hallgatóság, illetve a megrendelői közeg igényeihez, ízléséhez igazodjon.

Témavezető: Dr. Egedi-Kovács Emese

A nézés és a tekintetek szerepe Mándy Iván *Tájak, az én tájaim* című kötetében

Szabadhegyi Anna

ELTE BTK Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszék

szabadhegyi.anna@gmail.com

Előadásomban Mándy Iván *Tájak, az én tájaim* című kötetét fogom vizsgálni, az eddigiekhez képest új szempontot integrálva a róla folyó diskurzusba. A szerző és a kötet kapcsán elsősorban a szövegek filmet imitáló nyelvi megformáltságát tárgyalja a szakirodalom, valamint ezzel összefüggésben helyet kap az objektivizáció kérdésének elemzése is. Ezekről a szempontokról valóban nem lehet eltekinteni, azonban meglátásom szerint a kötetben egy másik, hasonlóan domináns jelenség, a *nézés* tükrében érdemes – főleg az utóbbi szempontot – értelmezni. A *nézés* a szövegek egyik központi, szövegszervező cselekvéseként értelmezhető – összesen 370-szer szerepel a *néz* ige különböző ragozott formában. A kutatás középpontjában annak vizsgálata áll, hogyan artikulálódik a *nézés* aktusa Mándy Iván kötetében, összefüggésben a tekintet és a nézőpont fogalmával.

A *nézés* mint irányított látás prototipikusan feltételez egy cselekvőt (néző), egy tárgyat (nézett), valamint magát a cselekvést. A néző és a nézett oppozíciója prototipikusan a szubjektum és objektum viszonyrendszerébe illeszkedik, ami magában hordozza a nézés eltárgyasító potenciálját: a néző, mint a cselekvés ágense, tárgyává teszi a nézett entitást. A novellákban azonban nem csak emberi, hanem tárgyi tekintetek is megjelennek, több alkalommal is rendelkeznek a *nézés* potenciáljával. Kérdésként merül fel, hogy a tárgyak ágenciája mit jelent az emberi cselekvők pozicionálása szempontjából. A *nézés* az eltárgyasítás mellett gyakran magában hordozza a hatalom, az erőszak és a szexualitás konnotációit is, mely szintén elemzési szempontként szolgálhat a kötet kapcsán. Vizsgálom továbbá, hogy a *nézés* hogyan vesz részt a szubjektumok konstruálásában. A szereplők nem kapnak részletes jellemzést megjelenésükkor. Pár külső jegy említése mellett az arcuk és a tekintetük leírása szinte mindig helyet kap. Pillantásaik nem csak az aktuális érzelmeik reprezentálói – a személyiségük jelölőjévé válik az, „ahogyan néznek”.

A hagyományozódás problémái (Krasznahorkai László: *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó*)

Szilák Flóra

ELTE BTK Irodalomtudományi DI, Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék

szilak.flora@gmail.com

Az előadás a hagyományozódás fogalmát középpontba állítva azt a kérdést járja körül, hogy Krasznahorkai László *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó* című regényében milyen Japán-kép jelenik meg, s ez milyen sajátos viszonyrendszerbe ágyazódik be. A regényt eddig elsősorban a tér- és ismeretelméletek ötvözete, a szépség fogalma, illetve az utazási irodalom műfaji kódjai felől közelítették meg – azonban a regényben megmutatkozó sajátos, komplex világrend értelmezése eddig elmaradt a recepcióban. Erre teszek kísérletet, amikor Japán itt megjelenített kulturális hagyományainak (mindenekelőtt a regényben lényeges szerepet betöltő kyotói kolostornak, és a hozzá kötődő buddhista szertartásoknak, szokásoknak); a főszereplő alakján, valamint a szöveg poétikai elemzésén keresztül az irodalmi hagyományozódás problémáinak; illetve a szövegben erősen tematizált természettudományos „hagyományozódásnak” az összefonódását vizsgálom. Az összes vizsgált aspektus kitüntetett jelensége a főszereplő által keresett – és a regény címében körülírt, – *de elvett* kert. Ez a kert, növényzetében indiai és kínai eredetet mutatva, egy kitüntetett japán kulturális és természetes tér szintéziseként, egy azóta elveszett irodalmi szövegben megjelölt helyként a hagyományozódás véletlenszerűségét és visszakövethetetlenségét (mindazonáltal: *létét*) példázza. Azonban ehhez a kerthez, mint a főszereplő, mi is egy szövegen keresztül férhetünk csak hozzá: így a könyvtárgy maga is belép(tet) a benne felmutatott hagyományrendszerbe.

Mit és miért tart izgalmasnak Krasznahorkai, egy posztszovjet ország írója Japánban, a határnyitás utáni keleti utazásai során? Milyen módon sajátítja ki az idegen kultúrát? Az ő sajátos nézőpontja hogyan jelenik meg ebben a Japán-képben, hogyan „hagyományozódik” tovább a korábbi világlátása ebben a műben – és milyen új szempontokkal bővül ez a hagyomány? Ezek a posztkolonialista nézőpontú kérdések is az elemzés tágabb horizontját alkotják.

Filmpedagógia a gyakorlatban: Szembenézés a *Fekete tükörrel*

Csomán Sándor

SZTE BTK Irodalomtudományi DI, Vizuális Kultúra és Irodalomelmélet Tanszék

sandor.csoman30@gmail.com

A film médiumának különleges képessége, hogy szinte bármilyen témáról tud beszélni úgy, hogy az egyszerre informatív és lebilincselő legyen, így nem csoda, hogy már születésének kezdetétől az oktatás látókörébe került. Egyik, talán legszélesebb körben használt válfaja a filmpedagógia, azaz a filmmel való tanítás, mely a filmet eszközként használja fel a tanítási-tanulási folyamatban: egy egészestés alkotáson vagy pár perces jeleneteken keresztül a pedagógusnak lehetősége nyílik a legkülönbözőbb problémakörök megvitatására, a legkülönbözőbb fogalmak elmagyarázására és elmélyítésére, morális kérdések felfejtésére, kultúrák megismerésére, akár világunkat átfogó jelenségek, folyamatok szemléltetésére. A filmpedagógia minden benne rejlő potenciál ellenére kevésbé kutatott terület: tényleges hatásairól, hasznáról és lehetőségeiről alig találni munkákat annak ellenére, hogy a tanárok nap mint nap alkalmazzák, bármely tantárgyról is legyen szó.

Az előadás a filmpedagógia alapvető kérdéseinek tematizálásán túl egy négy órából álló tananyagcsomagot (mely a *Fekete tükör* című brit antológiásorozaton alapul) és annak tanítási tapasztalatait, továbbá az azokból levonható konzekvenciákat mutatja be. A kísérlet eredményei többek között rámutatnak arra a tényre, hogy modern, diákokhoz közelebb álló módszertani eszközökre lenne szükség a közoktatásban, melyek reflektálnak korunk meghatározó médiumaira. Emellett a tananyagcsomagban tárgyalt témák mind a tanárok, mind a tanulók szerint negligálásra kerülnek osztálytermi körülmények között, holott azok alapjaiban határozzák meg mindennapjaikat. Alapvető cél, hogy a magyar oktatás mind formájában, mind tartalmában megfeleljen a 21. századi oktatási normáknak, melyre a filmpedagógia elmélete és annak komplexitása is rámutat.

Témavezetők: Dr. Tóth Zoltán János, Dr. Vigh Tibor

A szemléltetés hatása a tanulói munkákra 140 alkotás tanulságai

Inges Dorottya

SZTE JGYPK Rajz- Művészettörténet Tanszék

inges.dorottya@gmail.com

A rajzóra talán egyik legfontosabb mozzanata a tanulói alkotást megelőző instruálás. Közkedvelt megoldás, hogy ilyenkor jó példákat mutatunk azzal a céllal, hogy minél könnyebben megértsék, mit is várunk diákjainktól. De vajon mennyire sematizáljuk ezzel a gyerekek alkotásait?

Szaktudományi kutatásomban azt vizsgálom, milyen hatással van rajzórán a tanulói munkák kreatív és kritériumteljesítési szintjére, ha a feladat elmagyarázása közben példákat mutatunk a tanulóknak. A kérdés vizsgálatára kidolgoztam egy mérési módszert, amely során ugyanazt a feladatot három, hasonló összetételű csoporttal végeztem el: az elsőnél jól sikerült tanulói munkákkal, a másodikkal internetről származó példákkal szemléltettem, a harmadikban pedig nem mutattam be vizuális példát a magyarázathoz. Azért választottam ezt a két szemléltetési formát, mert egy előzetes, rajztanárok körében (n=220) végzett kérdőíves felmérésben ezek bizonyultak a legnépszerűbbnek, ezek modellezhetik leginkább a mai iskolai gyakorlatot.

A komplett mérést kétszer vezettem le 13-15 éves korosztályú diákok részvételével egy általános és egy középiskolában. Előadásomban a két alancsoport teljesítményét mutatom be egyrészt abból a szempontból, mennyire sikerült eleget tenniük az instrukcióban elhangzott kritériumoknak, azaz milyen volt az egyes csoportok kritériumteljesítési szintje, másrészt a kreatív teljesítményük szempontjából, melyet a klasszikus, Torrance-féle kreatív gondolkodás-mérő tesztben meghatározott komponensek alapján határoztam meg. Végül összehasonlítom a mindkét szempontból eredményesen teljesítők arányát a csoportok között. Mérési eredményeim reményeim szerint hozzájárulhatnak, hogy növekedhessen a rajztanárok módszertani tudatossága, és minél könnyebben tudjuk a céljainkhoz illeszteni rendelkezésre álló módszereinket.

Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-2-SZTE-292 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A skót történelemérettségi taxonómiája és feladattípusai (National 5 szint)

Tóth Judit

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi DI

tothjudit1995@gmail.com

Korunk nemzetközi oktatási stratégiái sorra azt mutatják, hogy az érdeklődés fókuszában az iskolai eredményesség, valamint ennek mérhetősége állnak, melyet az OECD éves jelentései, vagy az Európai Unió által közzétett oktatási irányelveket tartalmazó dokumentumok méltán érzékeltetnek. Magyarországon is érezhető az eltolódás: a 2020-as Nemzeti Alaptanterv a korábbi „fejlesztési célokat”, tanulási eredményekként definiálja. A mérőeszközök vizsgálata tehát általában megmutatja azt, hogy az adott tantárgy mögött milyen tanítási stratégia áll.

A nemzetközi történelemdidaktika fókuszában napjainkban a történelmi gondolkodás, a multiperspektivitás, a személyre szabott, tevékenykedtető történelemoktatás, a kompetenciafejlesztés, valamint az IKT-eszközök korporálása állnak, mindamellett, hogy a tantárgy a társadalom egésze. A történelemtanítási trendek tekintetében két, alapvetően ellentétes irány fedezhető fel, melyek közül az egyik a történelmi ismeretek megtanulására (*substantive history*), a másik a történettudományi gondolkodás megértésére (*disciplinary understanding*) megközelítése vált hangsúlyos ponttá. A tantárgy szerepe nemcsak hazánkban, de szerte a világon megkülönböztetett szerepben van, annak funkciója miatt.

Skócia nemzetközi vezető szerepet töltött be a szélesebb körű 21. századi oktatási és iskolán kívüli képességek adaptálásában. A fejlesztendő képességek kiszélesítésének egy eredménye a *Curriculum for Excellence* tanterv kialakítása lett, hangsúlyt adva a globális világ támasztotta követelményeknek való megfelelésnek.

Skóciában -csakúgy, mint a legtöbb európai országban- a történelem nem kötelező érettségi tantárgy. A vizsgarendszer kurzusalapú, és National 3, 4, 5, valamint Higher és Advanced Higher vizsgaszintek közül választhatnak a diákok. National 5 szinttől a vizsgák külsőleg kerülnek értékelésre, valamint eddig a szintig minden középiskolai diáknak el kell jutni.

Ezen előadás a National 5 szintet vizsgálja, mivel funkcióját tekintve ez egyezik meg a magyar középszintű történelemérettségivel. Jelen kutatás célja, hogy bemutassa és elemezze a skót vizsgarendszer történelem tantárgy „National 5” szint első részének feladatlapját. Kitérve arra, hogy a vizsgaszint első feladatsorában milyen feladattípusok, forrástípusok találhatók, ezek taxonómiailag milyen szinten helyezkednek el. A kutatás a későbbiekben kibővíülhet a „Higher” és „Advanced Higher” szintek elemzésével, a vizsgákra készülési menetének, értékelésének megismerésével, azokból tanulságok megfogalmazásával.

Testamentum est mentis nostrae iusta contestatio...

A római végrendelet a késő császárkorban

Dr. Lengyel Rita – Karácsony Dávid

PPKE JÁK Római Jogi Tanszék

karacsony.d97@gmail.com

lengyel.rita.m@gmail.com

Előadásunk tárgya a hagyomány által Ulpianusnak tulajdonított *Liber Singularis Regularum* című könyv római végrendeletekről szóló *De testamentis* című huszadik fejezetéből vett fragmentumainak vizsgálata, valamint más ókori forrásokkal való összevetése. Célunk a könyv végrendeletekről szóló fragmentumainak elemzése segítségével a szöveg beágyazottságának vizsgálata a római jog rendszerébe.

A *Liber Singularis Regularum* igen fontos jogi, politikai, illetve társadalmi kérdéseket jár körül: a római személyállapotok, családi kapcsolatrendszer kifejtésén, vallási természetű témákon túl vagyoni ügyekre is kiterjed, ezzel hiteles képet adva a Severusdinasztia-korabeli római polgárról, jelentősen gazdagítva ezzel az ókori források körét.

Jelen előadásban arra a kérdésre keressük a választ, hogy miként ír a *Liber Singularis Regularum* a végrendelezésről, és ez hogyan értelmezhető az ókori források tükrében. Mindemellett azt is szeretnénk kideríteni, hogy milyen átfedések és eltérések mutatkoznak a primér forrásokban a végrendeleteket illetően, milyen eszközök állnak rendelkezésünkre a kutatáshoz.

Az Alaptörvény 28. cikke szerinti jogértelmezés megvalósulása a felsőbbírósági büntetőjogi gyakorlatban

Lukács Domokos

ELTE ÁJK

lukacs.dmks@gmail.com

Az Alaptörvény 28. cikke jelentős alkotmányos újítás a régi Alkotmányhoz képest, nemzetközi szinten is egyedülálló módszer mentén szabályozza a bírósági jogértelmezést. Tartalmilag az Alaptörvény 28. cikke a bíróságok számára azt a követelményt támasztja, hogy a bíróságok jogszabályokhoz kapcsolódó nem normatív elemek, így a jogszabály preambulumát, illetve törvényalkotói indokolását vegyék figyelembe első sorban a jogértelmezésük során. Ezen túlmenően a józan ész, közjó, erkölcsös és gazdaságos cél jogon túli értékek figyelembevétele előtt is megnyitja az utat. Az Alaptörvény elfogadása után 10 évvel már érdemes áttekinteni az alkotmányos követelmény gyakorlatát, tekintettel arra is, hogy az Alaptörvény hetedik módosítása pár évvel ezelőtt további értelemezési követelményekkel bővítette a cikk tartalmát. A felsőbbírósági gyakorlat elemzése abból az időszerű okból származik, hogy a "korlátozott precedensrendszer" bevezetésével a Kúria határozataira történő hivatkozások számának növekedése várható, ez indokolja, hogy visszamenőlegesen is főként ezen határozatok kerüljenek fókuszba. A büntetőjog területére szűkíteni a vizsgálatot végül – a terjedelmi korlátok mellett – azért releváns, mert a jogterületet jellemző kógens rendelkezések kiemelik, felértékelik a bírói jogértelmezés, "jogtalálás" szerepét, így az Alaptörvény 28. cikkének fontos alkalmazási területét lehet a büntetőjog területében azonosítani.

A zálogjog keletkezése a kora újkori Székelyföldön

Rácz Balázs Viktor

ELTE BTK Történelemtudományi DI

rbv9601@gmail.com

A kora újkori jogtörténeti kutatás egyik legnagyobb hiányossága a levéltári alap kutatás hiányából fakad. Ebből fakad az is, hogy a zálogjogról, például annak keletkezéséről, a szerződésekről, mint az egyik lehetséges forrásának az érvényességéről vagy az ezzel kapcsolatos perekről szinte semmit sem tudunk. Ez az adósság azért is törlesztésre szorul, mert a zálogjog a korszak ingatlanforgalmának nélkülözhetetlen eleme volt, a zálogügyletek pedig kétségkívül a korszak leggyakoribb jogügyleteinek számítottak. Előadásomban ezért megkísérlem a zálogjog keletkezésével kapcsolatos ismereteinket bővíteni, kitérve egyrészt a szerződésből eredő zálogügyletekre, másrészt a törvényi felhatalmazáson vagy konkrét bírói döntésen alapuló zálogjog-alapításra is, kifejezetten a partikuláris jogrendszerrel bíró Székelyföld viszonyaira koncentrálni. Munkám forrásbázisát nem csupán az eddig is széles körben használt törvénytövegek, illetve retrospektív módon a 16–17. századi viszonyokra vonatkoztatott 18. századi jogtudományi összefoglalók jelentik, hanem elsősorban a családi levéltárakban, valamint a gyulafehérvári káptalan és a kolozsmonostori konvent levéltáraiban található források jelentik.

Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

Az egészségcélokkal kapcsolatos szubjektív motivációk, az én-konkordancia, valamint az autonóm támogatás összefüggései a szubjektív jólléttel

Horvát Barbara

SZTE SZAOK Klinikai Orvostudományok DI, Klinikai- és kísérletes idegtudomány alprogram

horvat.barbara@med.u-szeged.hu

Az emberek egészségük megőrzéséhez és visszaszerzéséhez célokat állítanak fel. Az egészséggel kapcsolatos személyes tervek olyan, a személy számára releváns törekvések, amelyek testi integritásának megőrzésére, fizikai jóllétére, valamint betegségei kezelésére, illetve azok megelőzésére irányulnak. Ilyen személyes törekvés lehet például a testsúly fenntartása, a dohányzásról való leszokás, vagy a stresszcsoökkentés. Kutatásom célja annak vizsgálata, hogy a céllal kapcsolatos autonóm, illetve kontrollált motiváció, az én-konkordancia mértéke, valamint a cél megvalósítása során tapasztalt társas támogatás milyen összefüggésben vannak a szubjektív jólléttel. Az előadás során egy hosszabb, két adatfelvételtől álló longitudinális, kontrollcsoporton és klinikai mintán is végzett kutatás előfázisának részeredményeit mutatom be. A vizsgálat alapját a *Személyes tervek* (Little, 1993; Sheldon és Elliot, 1998; Martos, 2009b) kérdőív alkotta, valamint a kérdőívcsomagban szereplő *Élettel Való Elégedettség Kérdőív* (Diener et al., 1985; Martos et al., 2014). A *Személyes tervek* kérdőív kitöltése során a résztvevőknek maguknak kell felsorolni az egészséggel kapcsolatos személyes céljaikat, majd ezek közül egyet kiválasztania, és a megadott szempontok alapján értékelnie. Az előzetes eredmények alapján az egészségcéllal kapcsolatos autonóm motiváció, az én-konkordancia magasabb mértéke, valamint a céllal kapcsolatban megélt autonóm támogatás pozitív irányú, szignifikáns összefüggésben vannak a szubjektív jólléttel. A megfelelő célállítás hozzájárulhat az egészség-magatartás fejlesztéséhez, ebből adódóan hatékony eleme lehet különféle, egészségfejlesztést célzó pszichológiai intervencióknak. Az egészséges életmóddal kapcsolatos külső motiválás és a passzív edukáció helyett érdemes külön figyelmet fordítani arra, hogy az egyén saját maga számára fogalmazza meg azokat a célokat, amelyeket személyesen fontosnak tart, valamint a segítségnyújtás során az autonómiatámogatást előtérbe helyezni, mivel ezek által facilitálható az egészséggel kapcsolatos cél megvalósítása.

Peptiddel módosított ciklodextrinek vizsgálata vér-agy gát modellen

Páli Emese Kincső

SZBK Biológiai Barrierek Kutatócsoport

emesi8@gmail.com

A ciklodextrinek cukor monomerekből álló, gyűrűt alkotó molekulák, melyek felhasználhatóak a gyógyászatban mind önmagukban, mind pedig hatóanyagok nanoméretű hordozójaként. Ezek a molekulák képesek a sejtmembránokból specifikus lipideket, például koleszterint kivonni. A hidroxipropil- β -ciklodextrint már jelenleg is aktív hatóanyagként használják a lizoszomális tárolási betegségek közül a Niemann–Pick-betegség terápiájában. Emellett más neurológiai betegségek, például Alzheimer-kór lehetséges gyógymódként klinikai kipróbálás alatt áll. Számos irodalmi adat támasztja alá, hogy a különböző ciklodextrinek nem, vagy csak nagyon kis mértékben képesek átjutni a vér-agy gáton. Csoportunk régóta vizsgálja és több közleményben leírta, hogy a vér-agy gáton való anyag- és nanorészecske-átjutást az agyi endotélsejtek receptorait (például transferrin, inzulin, LRP receptorok), vagy szállítófehérjéit célzó ligandok és peptidek fokozzák. Kutatási hipotézisünk, hogy a ciklodextrinek kötődését, majd átjutását az agyi endotélsejtek rétegén elősegíthetjük azzal, ha a vér-agy gát endotélsejtjeinek receptoraihoz kötődni képes peptidet kapcsolunk a ciklodextrinre. Kísérleti munkánk célja az volt, hogy megvizsgáljuk az agyi endotélsejtek transferrin-receptorát célzó peptiddel módosított β -ciklodextrin (BCD) sejtfelvételét és átjutását a vér-agy gát tenyészetes modelljén.

A kísérletekhez a nem módosított és a peptiddel kapcsolt ciklodextrint (BCD) fluoreszcens festékmolekulával (rhodamin B, RhB) jelölt adamantánnal (Ad-RhB) komplexáltuk (BCD/Ad-RhB). Ezeknek a fluoreszcens BCD-komplexeknek vizsgáltuk a toxicitását, valamint a sejtfelvételét különböző hőmérsékleten agyi endotélsejtekben spektrofluorometriás módszerrel. A BCD-komplexek átjutását a vér-agy gáton patkány agyi endotélsejtek, periciták és gliasejteket ko-kultúra modelljén vizsgáltuk.

Megállapítottuk, hogy az önálló, és a vér-agy gát transferrin receptorát célzó peptiddel módosított BCD/Ad-RhB-komplexek nem befolyásolják az agyi endotélsejtek életképességét 10-200 $\mu\text{g/ml}$ koncentráció tartományban vizsgálva kétórás inkubációs idő alatt. A ciklodextrinek sejtfelvétele hőmérsékletfüggő volt, ami aktív sejtbejutási folyamatokra utal. A vér-agy gát ko-kultúra modellen történő permeabilitás vizsgálatok igazolták, hogy az agyi endotélsejtek transferrin-receptorát célzó peptiddel módosított BCD/Ad-RhB-komplexek szignifikánsan jobban átjutnak a vér-agy gáton, mint a permeabilitási jelzőanyagok.

Eredményeink hozzájárulhatnak a módosított ciklodextrinek gyógyászatban való alkalmazásához idegrendszeri betegségek esetében.

A kognitív teljesítmény és a mentálhigiénés állapot összefüggései a szívfrekvencia-variabilitással és a véroxigén-telítettséggel

Stefancsik Gergely

SZTE SZAOK Pszichiátriai Klinika

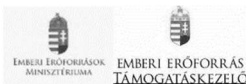
stefancsik.gergely@gmail.com

Számos vizsgálat bizonyította, hogy autonóm idegrendszer befolyással bír a kognitív működésre (Forte és mtsai, 2019). A megnövekedett szimpatikus aktivitás és a lecsökkent paraszimpatikus aktivitás egyaránt igazoltan rosszabb kognitív teljesítménnyel jár. A szívfrekvencia-variabilitás (HRV) egy évtizedek óta vizsgált mutató a kardiológiában, ahol egyes patológiás állapotok indikátoraként használják azóta, hogy összefüggést fedeztek fel a végzetes szívritmuszavarokra való hajlam, valamint a fokozott szimpatikus illetve csökkent vagális aktivitás között és szükség lett az autonóm aktivitás kvantitatív markerének kifejlesztésére (Malik és mtsai, 1996). A HRV az egymást követő szívverések közti időintervallum változékonysága (Berntson és mtsai, 1997; Malik és mtsai, 1996). Általánosságban a magasabb nyugalmi HRV összefügg a kognitív feladatok alkalmával nyújtott jobb teljesítménnyel. A szívfrekvencia-variabilitást véroxigén-szaturáció tükrében is számosan vizsgálták már. A HRV és az artériás oxigéntelítettség pozitív korrelációban áll egymással vizsgálatok alapján, alacsony véroxigén-szaturáció esetén tehát alacsony szívfrekvencia-variabilitást lehet detektálni. (Saito és mtsai, 2005).

Kutatásunk során - a véroxigénszintet, valamint a szívfrekvencia-variabilitást monitorozva - a nervus vagus aktivitásának kognitív teszt során nyújtott teljesítménnyel való összefüggését kívántuk vizsgálni. Ezért 30 egészséges fiatal egyetemistát vontunk be, akik 3 héten át napi kétszer mind nyugalomban, mind kognitív teszt végzése közben pulzoximetriás mérést eszközöltek, a két mérés közt pedig az aktuális mentálhigiénés állapotukat felmérő kérdőívet töltötték ki. Az adatok összesítése után hipotézisvizsgálatokat illetve korrelációs számításokat végeztünk.

Előeredményeink azt sugallják, hogy a mentálhigiéné kérdőíven elért magas pontszám, így a rossz hangulati állapot alacsonyabb szívfrekvencia-variabilitással és ezzel együtt a kognitív teszten elért gyengébb pontszámmal járhat. A jövőben adatainkkal telemedicinális rendszer fejlesztéséhez is hozzá kívánunk járulni.

A kutatás megvalósítását a Tigra Informatika Kft., a GINOP-2.2.1-15-2017-00073 sz. projekt, valamint az NTP-NFTÖ-21-B-0348 számú pályázata támogatta.

A migrén prevenciójában alkalmazott CGRP ellenes monoklonális antitestek hatásmechanizmusának vizsgálata állatmodellben

Tanner Martin György

SZTE SZAOK Élettani Intézet

tannermartinyorgy@gmail.com

A krónikus migrén esetében új terápiás lehetőséget kínálnak a kalcitonin gén-rokon peptid (CGRP) ellenes, valamint a CGRP receptor ellenes monoklonális antitestek. A CGRP a trigeminovaszkuláris rendszer nociceptoraiban expresszáldó neuropeptid, mely vazodilatációt és véráramlásfokozódást vált ki a meningeális szövetekben, valamint központi szerepet tölt be az intrakraniális nociceptív folyamatok szabályozásában is. Bár a CGRP ellenes monoklonális antitestek hatékonysága a migrén terápiájában klinikailag igazolt, hatásmechanizmusuk még kevésbé ismert.

Kutatásunk során morfológiai és funkcionális vizsgálatokat végeztünk felnőtt hím Wistar patkányokon. Morfológiai vizsgálatainkhoz fluoreszkáló CY3 festékkel jelölt Galcanezumab készítményt használtunk. A kezelés után a dura materből és a trigeminális ganglionból készült kriosztát metszetekben vizsgáltuk a fluoreszkáló festékkel jelölt CGRP ellenes antitest jelenlétét. Vizsgáltuk a hízósejtek stimulációval kiváltott hisztamin-felszabadító képességét.

Mikroszkópos vizsgálataink igazolták a fluoreszcensen jelölt Galcanezumab jelenlétét a dura mater és a ganglion trigeminale ereinek falában. A dura materben jelentős számú mononukleáris sejt felületén is kimutatható volt az antitest jelenléte. Megvizsgáltuk a Galcanezumab hízósejt működést befolyásoló hatását is ex vivo dura mater preparátumban. Itt csökkent a CGRP és a tripszin hatására bekövetkező hisztamin-felszabadulást, a compound 48/80-nal kiváltott hisztamin-felszabadulás mértéke azonban nem változott. A kezelés csökkentette a trigeminális ganglion CGRP tartalmát.

Összességében azt látjuk, hogy a CGRP ellenes monoklonális antitestek hatásukat az idegrendszer vér-agy gát által nem védett területein fejthetik ki. Eredményeink az antitest kötődését és feldúsulását mutatják a vér-agy gát által nem védett meningeális erek és a trigeminális gangliont ellátó artériák endothel rétegében. Az antitestkezelés hatására csökken a neuronális CGRP tartalom és felszabadíthatóság, valamint a meningeális hízósejtek reaktivitása és mediátor felszabadító-képessége.

***In situ* gélesedő nazális polimer micellák a fokozott helyi antibakteriális hatás érdekében**

Földes Frézia, Csóka Ildikó, Katona Gábor, Sipos Bence

SZTE GYTK Gyógyszertechnológiai és Gyógyszerfelügyeleti Intézet

ffreesia118@gmail.com

A felső légúti megbetegedések között kiemelt szereppel bírnak a baktériumok okozta fertőzések, melynek prevalanciája évről évre növekszik. A terápiában jelenlévő hatóanyagokat perorális bevitellel juttatjuk be a szervezetbe, azonban az elégtelen felszívódás és gyors szisztémás elimináció miatt azonban igénypont merül fel a lokális antibakteriális kezelés megvalósítására.

Célunk volt olyan nazális körülmények között *in situ* gélesedő rendszerek létrehozása, amelyek polimer micellába zárva tartalmaznak dexametazont, mint szteroid gyulladáscsökkentőt és tobramicint, mint antibiotikumot, melyek gélbe ágyazva fokozatos és nagymértékű hatóanyagfelszívódást tudnak biztosítani.

A kutatómunka során Soluplus® (SP), tokoferszolan (TPGS) és kombinált SP-TPGS polimer micellák fejlesztése történt. A micella karakterizálása során átlagos hidrodinamikai átmérőt, méreteloszlást, zéta potenciált és bezárási hatékonyságot határoztunk meg. Nazális körülmények között reológiai, mukoadhéziós méréseket folytattunk és *in vitro* hatóanyagleadást és permeabilitást vizsgáltunk.

Mindhárom polimer micella formuláció esetében elmondható, hogy 150 nm alatti, monodiszperz, megfelelő kolloidális felületi töltöttséggel rendelkező polimer micellákat állítottunk elő. Az *in situ* gélesedő rendszerek nagy mukoadhézió munkával jellemezhetőek, amely tényező kiegészülve a magas bezárási hatékonysággal elősegítette a nagymértékű hatóanyagleadást és permeabilitást nazális körülmények között.

Összességében elmondható, hogy a polimer micella formulációk *in situ* gélesedő rendszerbe ágyazva képesek hosszútávú, kevésbé gyakori adagolás mellett is hatékony antibakteriális és gyulladáscsökkentő hatást kifejteni az orrüregben.

A TKP2021-EGA-32 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-EGA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Vinpocetin tartalmú mukoadhezív, nazális polimer micella formulációk fejlesztése és vizsgálata

Szarvas Flóra Mária, Csóka Ildikó, Katona Gábor, Sipos Bence

SZTE GYTK Gyógyszertechnológiai és Gyógyszerfelügyeleti Intézet

florka98@gmail.com

A kognitív betegségek közé tartozó demencia terápiájában kiemelt szerepet játszik a vinpocetin hatóanyag, amely lokális keringésjavító hatása mellett képes a kognitív funkciók kiesésének progresszióját elnyújtani. Hátránya azonban, hogy csekély vízdoldékonysága miatt gyakori adagolás és magas dózis szükséges belőle, hogy kellő mennyiségben a központi idegrendszerbe jusson.

Célunk volt nazális körülmények között mukoadhezív jelleggel rendelkező polimer micella formulációk fejlesztése, amelyek képesek nagy permeabilitási készségük miatt a hatékony központi idegrendszerbe történő hatóanyag eljutást biztosítani.

A nano porlasztva szárított termékek micellakarakterizációját követően nazális körülmények között megvizsgáltuk a mukoadhezív sajátságukat, valamint reológiai jellegüket. *In vitro* vizsgálataink során hatóanyagleadást, nazális és vér-agy gát lipideken keresztüli permeabilitást modelleztünk.

A megfelelő szemcse- és részecskekarakterisztikával rendelkező polimer micella formulációk a kiválasztott mukoadhezív segédanyagok hatására nagymértékű mukoadhezív erővel és munkával jellemezhetőek kiegészülve alacsony viszkozitással. A gyors nazális hatóanyagleadás mellett nagyfokú permeációval jellemezhetőek a formulációk mind nazális, mind pedig vér-agy gát lipid modellen keresztül.

Össességében elmondható, hogy a fejlesztés során sikerült olyan értéknövelt vinpocetin-tartalmú formulációkat létrehozni, amelyek hatékonyak lehetnek a sikeres központi idegrendszerbe történő hatóanyag bevitelben.

A TKP2021-EGA-32 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-EGA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A hialuronsav hatásának vizsgálata a HSV-2 corneális epithelsejtekben történő szaporodására

Tóth Franciska

SZTE SZAKK és SZAOK Orvosi Mikrobiológiai Intézet

franciska.toth2@gmail.com

Az Alphaherpesvirinae alcsaládba tartozó, *Herpes simplex virus-2* (HSV-2) nagy méretű, kettős szálú DNS-genommal és burokkal rendelkező vírus. A patogénnel való első expozíció általában szexuálisan aktív életkorban történik meg és elsősorban herpes genitalis, valamint keratoconjunctivitist okoz.

A hialuronsav (HA) egy glükózaminoglikán lineáris poliszacharid, amely víz megkötésére képes és ellenáll a dehidratációnak. Gyógyszertárakban beszerezhető, 0,1-0,3% HA-tartalmú szemcseppeket alkalmaznak szemészeti kórképek, pl. száraz szem szindróma kezelésére.

Munkánk során célul tűztük ki, hogy megvizsgáljuk a HA HSV-2 replikációjára gyakorolt hatását, továbbá hogy felderítsük a HA HSV-2 között kialakuló kölcsönhatásokat.

HSV-2-t szuszpendáltunk 0,1, 0,3 és 1% HA-koncentrációjú, illetve HA-mentes kontroll tápfolyadékban, majd megfertőztük a cornealis eredetű, SIRC sejteket. A fertőzést követően, adott időpontokban a mintákról mikroszkópos felvételeket készítettünk.

A következő kísérletben a fertőzés után 24 órával a sejteket megmostuk, majd szuszpendáltuk. Ezt követően HSV-2 gD2 specifikus primer segítségével, qRT-PCR módszer alkalmazásával megvizsgáltuk a vírusreplikációt.

A SIRC sejtekben a TNF- α és az IL-6 génexpressziós változásait, β -aktinhoz viszonyítva, qRT-PCR módszerrel vizsgáltuk.

Izotóniás sóoldattal HA-, HSV-2, HA+HSV-2 tartalmú szuszpenziókat készítettünk. Ezekből 1- μ l-t KBr kristályra vittünk fel, majd levegőn szárítottuk és FT-IR spektroszkóppal vizsgáltuk. A szuszpenziók ζ -potenciáljának meghatározását dinamikus fényszórás segítségével végeztük.

A qRT-PCR mérés alapján elmondható, hogy 0,1% HA kétszeres, 0,3% HA ezerszeres, 1% HA pedig hatvannégyszeres csökkenést okozott a vírusreplikációban. 0,3% HA szignifikáns csökkenést okozott a IL-6, illetve a TNF- α relatív expressziójában is. 0,1% HA esetén -5,10, 0,3%-nál -14,10, 1%-nál pedig -5,02mV értékű volt a ζ -potenciál változása, továbbá a HA+ HSV-2 FT-IR spektrumán a HSV-2 jellemző csúcsa eltűnt.

A qRT-PCR vizsgálat eredményei szerint a HA dózistól függő mértékben csökkentette a HSV-2 replikációját. A ζ -potenciál és FT-IR mérések során tapasztalt változásokból arra a következtetésre jutottunk, hogy felületi kölcsönhatás alakul ki a HSV-2 és HA között, amely a vírus sejthez való kötődését ronthatja.

Nőalakok Petőfi Sándor szépprózai életművében

Csikós Gréta

SZTE BTK Magyar Irodalmi Tanszék

csikos.greti@gmail.com

Petőfi Sándor szépprózai életműve nem integrálódott sem a közoktatási képzési kánonba, sem a szélesebb közönség által ismert életműbe. Az összesen hat szöveg tudományos feldolgozása csak részben történt meg eddig: 1965-ben jelent meg Martinkó András monográfiája, mely a „prózaíró Petőfit” állította fókuszba. Ez a könyv azonban még nem tudott az 1996-ban felfedezett *Ibolyák* című kéziratos füzetéről, melyben két, korábban ismeretlen novellát is találunk. Kutatásomban folytatom a Petőfi-prózáról való ismereteink bővítését az *Ibolyák* elbeszéléseinek tükrében. Mindegyik szövegben egy, a történet során létrejövő szerelmi háromszög kerül a cselekmény középpontjába. Az elbeszélések érdekessége azonban, hogy több esetben a női szereplők okozzák a bonyodalmat; a kor irodalmában szokatlan módon, aktív résztvevővé lépve elő. Petőfi szövegeit az *Életképek*ben megjelent novellák kontextusában vizsgálom.

Az igazságot kiszimatolni – Állatfigurák nyomozói szerepben a kortárs német nyelvű gyerekirodalomban

Katona Alexandra

SZTE BTK alkalmazott irodalomtudomány mesterszak

lexa.katona@gmail.com

A kortárs magyar gyermek- és ifjúsági irodalomban csak az utóbbi évtizedben jelentek meg olyan szövegek, amelyek szerzői tudatosan, a műfaj leírására/elemzésére szolgáló (szemiotikai, fejlődéslélektani stb.) modellek ismeretével, azok tudatos alkalmazásával használják a krimi műfajtipikus elemeit. Ennek egy itthon nem jellemző, a német nyelvterületen népszerű műfaji leágazása az a típusú állatkrimi (*Tierkrimi*), amelyben a főszereplő gyererek egy állatnövomozóval egvütt oldják meg a rejtélyeket.

Előadásomban három német nyelvű, kortárs gyermek- és ifjúsági krimiben (Sven Gerhard: *Mister Marple und die Schnüfflerbande 2. – Die Erdmännchen sind los!*; Hilke Rosenboom: *Hund Müller*; Kai Lüftner: *Sei kein Frosch! Ein Tierkrimi in grün äh blau*) vizsgálom az állatnyomozók szerepét. A témát elsősorban a krimi fejlődéslélektani és beavatási modelljei felől közelítem meg, illetve kitérek az elemzett szövegeknek a detektívtörténetekkel és a gyerek- és ifjúsági irodalommal való kapcsolatára. Kiemelt elemzési szempont továbbá a regényekben megjelenő kisgyerekek és a velük dolgozó állatnyomozó közötti kommunikáció módja és érzékenyítő funkciója.

Természet és ember viszonya Fanni kertjében

László István

ELTE BTK magyar szak

laszloistvan646@gmail.com

A mindenki által ismert *Fanni' hagyományai* című regényt a több mint kétszáz éves recepció során a legkülönfélébb aspektusokból közelítették meg és közelítik meg a mai napig. A regény narratológiai, filológiai, recepciótörténeti és stíláriás értelmezési keretei mellett gyakran emlegetett szempont a természet és ember viszonyának elemzése is. Ennek ellenére ritka az olyan tanulmány, amely a mű alapos és részletes boncolgatására vállalkozik ökokritikai keretek között.

Előadásomban kénytelen vagyok leszűkíteni az elemzett szöveghelyek számát, így csupán a *Fanni' hagyományaiban* megjelenő kert terére koncentrálok, ezen keresztül mutatom be természet és ember viszonyát. Célkitűzéseim között szerepel azoknak a mítoszoknak a megbotlygatása, melyek a regény kapcsán Fanni és a természet közötti harmóniáról, valamint a természetbe való beleolvadásról szólnak, valamint azon elképzelésnek kifejtése, miszerint a regényben inkább egyfajta dinamikus jelentésteremtés jön létre természet és ember között az Én megkonstruálása céljából. Emellett kitérek a kert mint tér megjelenésének filozófiai-kulturális hátterére, az antropomorfizáció-animalizáció kérdésére, az artificiális és természeti terek közötti különbségre, az anya és a természet egybefonódásának és közös megjelenésének problematikájára, a szöveghelyekben felbukkanó állatalakok jellegének vizsgálatára, valamint nyelvi eszközök használatának szemrevételezésébe is bocsátkozom.

Szakirodalmi referenciapontjaim főképp az utóbbi időben megjelent tanulmányok, melyek inkább ökokritikai keretben szólnak meg, így például Borbély Szilárd, Bódi Katalin, Devescovi Balázs témába vágó írásai. Ezek mellett természetesen a *Fanni*-diskurzus régebbi tanulmányait is figyelembe veszem, főképp az összehasonlítás miatt.

Az irodalmi diszkurzus mint az értelmezést szűkítő befogadási mechanizmusok sora? A magyar irodalomtudomány és irodalmi szféra diszkurzusanalízise

Nyerges Csaba

ELTE BTK

nyergescs55@gmail.com

Az utóbbi évtizedben egyre több tudományos igényű kutatás foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy az ún. angolszász politizáló elméleteket² hogyan vették át a vasfüggöny lebomlása után a kelet-európai államok. Edward Said utazóelmélet-elmélete³ az 1982-es megjelenése óta a régióban is elterjedt. Said szerint minden humántudományos elmélet egy adott társadalmilag szituált helyzetre adott válaszként érthető meg elsősorban. Ezek a politizáló elméletek Magyarországra hirtelen és egyszerre érkeztek el, így a Gender Studies és a Cultural Studies kontribúciói és felfedezései sokszor egymásba fonódva váltak ismertté hazánkban. Kevés átfogó igényű megállapítást lehet tenni a kelet-európai régió befogadási stratégiáiról, egyvalami mégis közös vonásokat mutat: a posztoszocialista államokban a Gender Studies többek között politikai elhivatottsága miatt jelentős szkepticizmust és néha elutasítást váltott ki, miközben hamar elterjedt és sok szempontból átformálta az itteni kutatók megközelítési módjait. Horváth Györgyi alapvető művében azt a kérdést járja körül, hogy a megnevezett irányzatok sokszor miért depolitizáltak és újrakontextualizálva nyertek teret a régióban és hazánkban.⁴

Kutatásomban a felvázolt gondolatok segítségével hívásával azzal a kérdéskörrel foglalkozom, hogy milyen tudományos és kritikai attitűdök, stratégiák jellemzik a magyar befogadási mechanizmusokat olyan szövegek vizsgálatakor, amelyek kimondottan a narratív szubjektum identitását és szexualitását helyezik a középpontba. Feltételezésem szerint nemcsak ezen szépirodalmi szövegek visszatérő motívuma a nyelvkérés, hanem a magyar irodalomtudomány is – úgy tűnhet – keresi saját nyelvét ahhoz, hogy ezekhez a művekhez minél használhatóbb értelmezési kulcsokat és elméleti háttérrel találjon. Előadásomban elsőként felvázolom, hogy a Gender Studies hogyan érkezett meg a kelet-európai régióba és Magyarországra, majd Rakovszky Zsuzsa, Nádasdy Ádám és Kiss Tibor Noé szövegeinek recepcióját elemezve illusztrálom a magyar befogadási mechanizmusok jellemzőit. A kutatás tehát azt igyekszik feltérképezni, hogy a magyar irodalmi és irodalomtudományos szféra saját maga útját állja-e, amikor ilyen szövegekkel találkozunk.

² HORVÁTH Györgyi, *Utazó elméletek. Angolszász politizáló elméletek kelet-európai kontextusban*, Balassi, Budapest, 2014.

³ SAID, Edward, *Traveling Theory. The Edward Said Reader*, ed. Moustafa BAYOUMI – Andrew RUBIN, New York: Vintage, 2000. 195–217.

⁴ HORVÁTH Györgyi I.m.

„Volt a hazának egy-két énekem.” – Adalék Vojtina Ars poetikájához

Pintér Kitti

ELTE BTK Irodalomtudományi DI, XVIII–XIX. századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék

ppinterkitti@gmail.com

Arany János *Vojtina Ars poetikája* című verse sokat elemzett szöveg. A korábbi szakirodalom az ars poetica műfajának keretében vizsgálta elsősorban, illetve a szerző esztétikai álláspontjának szétszálazása kapcsán. Mindezen szempontok persze nem merítik ki a recepciótörténeti áttekintést – az elemzések tanúsága szerint a szövegköziség különböző aspektusaiból (gondolok itt az ókori szöveganyag mozgósítására vagy Tóth Kálmán nyitányának kijátszására) és a parodisztikus hagyomány felől egyaránt produktívan olvasható versről van szó.

Előadásomban a szöveg boa-hasonlatához teszek néhány megjegyzést, és azt fejtem ki, e szakasz miképpen korrelál a versegészhez, a nemzeti eposz megírásának mítoszához és Arany írói szerepeihez: a nemzeti költő vállalása miként fonódhat össze egy ars poeticában a népi költői én megformálásával. Mindezt a folklór hagyományának aktiválásával, és az életművön belüli intertextuális összhangzások megvilágításával teszem, így megkísérelve más fénytörésbe helyezni a verset.

Életrajzi értelmezés és kritikai befogadás – Madách Imre: *Az ember tragédiája*

Rétfalvi P. Zsófia

PTE BTK Irodalom- és Kultúratudományi DI, Klasszikus Irodalomtörténeti és
Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

zsofi200@gmail.com

Az életrajzi értelmezés Madách Imre fő műve, *Az ember tragédiája* kapcsán már igen korán felmerült. Természetesen a 19. századi értelmezési gyakorlatban bevett szemléletmód volt, hogy az író egyéniségét megérthetjük a műve által,⁵ Madách alkotásánál azonban nemcsak a szerző élete került középpontba, hanem házassági drámája is. Az előadásomban tehát azt vizsgálom, hogy Madách Imre és felesége, Fráter Erzsébet házasságának története, kimenetele miként befolyásolta *Az ember tragédiája* egykorú kritikai befogadását, valamint azt, hogy a Madách-biográfiák tükrében hogyan értelmezték újra a dráma egyes színeit.

⁵ „Az esztetikai és irodalomtörténeti magyarázat szorosan összetartozik, egymást kiegészíti. Az esztetikai magyarázat inkább csak leírja a művet, hogy milyen ^ ha magában tekintjük; az irodalomtörténeti azt vizsgálja, hogyan lett ilyenné. Világos, hogy látni is jobban látjuk a mű sok vonását, ha keletkezését ismerjük; így és sok egyéb módon segíti az irodalomtörténeti magyarázat az esztetikait; viszont a műnek esztetikai elemzéséből következtethetünk az író mivoltára, behatolunk belsejébe, megértjük, a mi minden művészi alkotásnál a fődolog : az Író egyéniségét.” – Alexander Bernát: A mű magyarázata. In: In: Madách Imre: *Az ember tragédiája*. kiad. Alexander Bernát, Bp., Athenaeum, 1921. 248.

„Csak a valószínűtlen igazán valószínű, csak a hihetetlen igazán hihető.” – lehetséges világok Kosztolányi Dezső *Esti Kornél*-novelláiban

Tarnai Csillag

ELTE BTK Távol-keleti Intézet, Japán Tanszék

tarnai.csillag@gmail.com

„Játék azzal, ami baljóslatúan komoly.” – írja Szegedy-Maszák Mihály Kosztolányi-monográfiájában az *Esti Kornél*-novellákról, és a kiterjedt recepcióban a mai napig fontos szerepet kap játék–komolyság, valamint valóság–fikcionalitás dichotómiáinak vizsgálata a szövegekben. A játék és a fikcionalitás meghatározó szerepe abban is megmutatkozik, hogy a novellákban számos alkalommal jelennek meg a történetvilágban (*story world*, Herman) olyan lehetséges világok (*possible worlds*, Doležel és Ronen), amiket a fikción belül létező karakterek alkotnak meg egy játékközösségben.

Kutatásomban a fikcionalitás és a lehetséges világok elmélete felől új irányból közelítve az *Esti Kornél*-novellákat bemutatom, hogy a játékközösségeken alapuló világalkotás milyen módon erősíti a szövegek metanarratív és narratív játékon alapuló jellegét. Előadásomban a történetvilágon belül kialakuló párhuzamos világokat vizsgálva egymás mellé kerül többek között a *Pofon* című novella, illetve az *Ötödik fejezet*, új megvilágításba helyezve az *Esti Kornél* és az *Esti Kornél kalandjai* novellafüzérek kapcsolatát. A szövegek metanarrativitását, illetve a lehetséges világok kialakulását tovább erősíti az *Esti Kornél* karakterének megalkotottsága kapcsán felmerülő fikcionalitás kérdése is. Előadásomban ennek megfelelően az *Esti Kornél*-novellákban fontos szerepet kapó játékot nem mint esztétikai kategóriát, hanem a fikcionalitás és a lehetséges világok megvalósulásának alapvető komponensét vizsgálom.

Húskészítménygyártás során felhasznált húsalapanyagok színjellemzőinek összehasonlítása

Kulcsár Tamás¹, Mihalkó József^{1,2}

¹SZTE MK Élelmiszermérnöki Intézet

²MATE Élelmiszertudományi DI

tamaskulcsar500@gmail.com

A húskészítmények (pl. párizsi) gyártása során alapanyagként felhasználhatjuk a színhús mellett többek között a gépi csontozású húst (angolul: Mechanically Deboned Meat, röviden MDM) és a csontokról mechanikusan lefejtett húst (angolul Mechanically Separated Meat, röviden MSM), azonban ez utóbbit bizonyos előírások miatt nem tekinthetjük húsnak. Ugyanis az elkészítése során nagy nyomás (akár 100 bar nyomásérték felett is lehet) segítségével történik meg a húsos csontról a hús lefejtése, emiatt pedig eltérő tulajdonságokkal fog rendelkezni az MSM.

A kutatómunkánk célja az volt, hogy a darált pulykahús, pulyka MDM és MSM alapanyagok és a belőlük képzett húspépek színjellemzőit összehasonlítsuk egymással. A felületi színmérés során meghatározott jellemzők voltak a minták világossági foka (L^* érték), piros (a^* érték) és sárga színintenzitása (b^* érték). Az adatokból kiszámoltuk a minták színtelítettség, színárnyalat és csak bármely két minta között meghatározható színíngér-különbség értékeit.

Az eredményeinkből látható volt az, hogy az alapanyagok esetén az MSM világosabb, pirosabb és sárgább színárnyalatú volt az MDM-hez és a darált húshoz képest. Az MDM sötétebb, pirosabb és kevésbé sárgább színárnyalattal rendelkezett, mint a darált hús. Az alapanyagokból képzett húspépek esetén is megfigyelhető volt az, hogy a csontokról mechanikusan lefejtett hús világosabb, pirosabb és sárgább árnyalattal bírt a másik két alapanyagokból képzett pép tulajdonságaihoz képest. Vagyis összességében megállapítható, hogy az alapanyagoknál keletkező színkülönbségek a belőlük képzett pépek esetén is jelentkezők, s amennyiben nem dolgozunk a termékgyártási folyamat során élelmiszer-színezékekkel, akkor a termékek színében is láthatóak lennének ezek az eltérések.

Aszalt gyümölcsök alkalmazhatóságának vizsgálata füstölt-főtt kolbász típusú termékekben

Mihalkó József^{1,2}

¹SZTE MK Élelmiszermérnöki Intézet

²MATE Élelmiszertudományi DI

mihalko@mk.u-szeged.hu

Kutatómunkám során arra kerestem a választ, hogy az aszalt gyümölcsök – sárgabarack, szilva és vörös áfonya – hogyan befolyásolják a füstölt-főtt kolbászok kémiai összetételét, színét, állományát, valamint elvégeztem a termékek érzékszervi bírálatát.

A kémiai vizsgálatok során először a nedvességtartalmat vizsgáltam, amelynek során számottevő különbség nem volt megállapítható. A zsírtartalom-meghatározás során kapott eredmények alapján elmondható, hogy a kísérleti minták alacsonyabb zsírtartalommal rendelkeztek. A fehérjetartalom-meghatározás eredményeiből az volt megfigyelhető, hogy a kontroll – aszalt gyümölcs nélküli – minta értéke lett 1%-kal nagyobb, így a fehérjetartalmat nem befolyásolta érdemben az aszalt gyümölcsök alkalmazása.

Műszeres színmérés során összehasonlítottam a minták világossági fokát, piros és sárga színintenzitását. A kolbászok világosságifok-eredményeiből azt a következtetést vontam le, hogy az aszalt szilvás termék lett a legsötétebb. A piros színintenzitásnál az volt megfigyelhető, hogy az aszalt szilvás minta halványabb piros színnel rendelkezett a többi mintához képest. A sárga színintenzitásnál nem meglepő módon az aszalt sárgabarackos termék mutatta a legintenzívebb sárga színt. A páronként elvégzett színíngerkülönbség-eredményeket megfigyelve elmondható volt az, hogy az aszalt szilvás és a többi minta között volt a legnagyobb eltérés.

Ezután elvégeztem a termékek műszeres állománymérését, amelynek során megállapítottam azt, hogy a kontroll mintám volt a legkeményebb. Az aszalt vörös áfonyás és az aszalt szilvás mintám között nem volt számottevő különbség. A legpuhább termék pedig az aszalt sárgabarackos minta lett.

A termékek érzékszervi bírálata során a kedveltségi sorrend szerint az első a kontroll minta volt, azonban a kísérleti minták nem szerepeltek rosszul (az aszalt vörös áfonyás érte el a legjobb helyezést, amelyet az aszalt szilvás és végül az aszalt sárgabarackos kolbász követett).

A 140 éves Kelebia vasútállomás története a rendszerváltozásig

Bálint Sándor

SZTE TTIK Földrajz–történelem osztatlan tanári képzés

s.balint.sandor@gmail.com

Előadásom egy nagyobb vasúttörténeti kutatás részeként egy szűkebb témát emel ki.

Kelebia eredetileg a Trianon előtti Szabadkához tartozó kiterjedt pusztá részét alkotta. Ezután alakult úgy, hogy 1882-ben, amikor a Budapest–Zimony-vasútvonalnak Szabadkáig terjedő szakaszát átadták, akkor Kelebiához közel létrejött a kelebiai vasútállomás, akkor még csak két vágánnyal. Akkor a vasútállomás közvetlen környezetében gyakorlatilag semmilyen emberi létesítmény nem volt fellelhető. Később az állomásnak köszönhetően gyümölcsöskertnek mértek ki földeket, majd pedig Trianon után a korábban kimért földön falu jött létre az állomás körül. A határállomási funkciónak köszönhetően a történelem során egyre nagyobb jelentősége lett az állomásnak, ennek köszönhetően több átépítésen és fejlesztésen ment keresztül, valamint a dolgozók létszáma is jelentősen nőtt.

Ezen történések vonalán térek ki előadásomban a következőkre: az állomás személyi állománya milyen mértékben és mikor változott; az állomás térben hogyan növekedett; az állomás milyen jelentősebb épületekkel bővült.

Kora újkori társadalmi mobilitás: ruszkai Dobó István bekerülése a 16. századi magyar katonai arisztokráciába

Berta András

ELTE BTK Történelemtudományi DI, Művelődéstörténet PhD

b.andris97@gmail.com

Ruszkai Dobó István személye az évszázadok során szorosan összefonódott Eger várának 1552-es megvédésével, azonban karrierje az eredményes várvédelmet követően ívelt igazán fel. A ruszkai Dobók a XVI. század derekán felismerve az országot fenyegető külső-és belső veszélyek nyújtotta lehetőségeket, a század második felére a magyar főnemesség kötelékébe kerültek. Dobó Istvánt az egri ostromot követően I. Ferdinánd báróvá, majd erdélyi vajdává nevezte ki, aki elsősorban familiájára támaszkodva gyakorolta hatalmát a keleti országrészen. Az Ung vármegyei köznemesi család kora újkori történetében – ezzel együtt Dobó István pályájában – elengedhetetlen szerepe volt a családi kapcsolatoknak, Fügedi Erik terminusát használva a *klánnak*. Felesége, Sulyok Sára rokonságának köszönhetően az országos elit két fontos, nagyhatalmú családjával – a Balassa és a Bocskai – került szoros kapcsolatba, akiknek támogatását az erdélyi évek után is élvezhette. Előadásomban az *Archivum Familiae Dobó* iratainak vizsgálatával betekintést nyerhetünk a XVI. századi magyar katonai- és hatalmi elit mobilitásába, valamint az erdélyi Habsburg-orientáció és a Szapolyai-restauráció hívei között húzódó politikai ellentétekre is.

Háború és segélyezés: Az első világháborús hadigondozottak Endrődön

Dávid Benjámin

SZTE BTK Történelemtudományi DI, Jelenkortörténeti és Összehasonlító
Történettudományi Doktori Program

d.beno269@gmail.com

A Nagy Háború a szembenálló felek számára hatalmas társadalmi törést okozott, melynek legnagyobb vesztese a családok voltak. Ennek egyik legérzékenyebb pontja, hogy a hadbavonult férfiak után folyósított segélyek nem tudták fedezni a család mindennapi megélhetését. A szolgálatot teljesítő férfiak elsősorban családfenntartók voltak, így a katonaköteles férfilakosság hadbavonulásával maguk a hozzátartozók is számos nehézséggel néztek szembe, ha a családfő sebesülten, csonkán, betegen vagy egyáltalán nem tért haza a világháborúból. A hadigondozás tekintetében három kategóriát különböztethetünk meg: hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák.

Kutatásom középpontjában Gyoma és Endrőd települések I. világháború következtében végbement, elsősorban társadalmi és kulturális folyamatai állnak. (Fontos megjegyezni, hogy a vizsgált időben Gyoma és Endrőd két különálló község volt, majd az 1982-től, az összevonást követően, találkozhatunk Gyomaendrőd településsel.) Előadásom elkészítéséhez a Békés Megyei Levéltárban található Endrőd község közgyűlési jegyzőkönyveit, Gyoma Főszolgabírói és Békés megye Alispánjának iratait tekintettem át. Prezentációban azt kívánom bemutatni a levéltári forrásokat felhasználva, hogy az első világháború alatt és az azt követő években Endrőd községben összesen hányan részesültek hadigondozós támogatásban, ez hogyan, miként és milyen formában valósult meg a vizsgált településen.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

Osztálygyűlöletre alapított bünszervezet?

Az 1919-et követő kommunistaperek ítélkezési gyakorlata

Erdős András Patrik

ELTE BTK Történelemtudományi DI, Társadalom- és Gazdaságtörténeti Program

erdandrasp@gmail.com

A Magyarországi Tanácsköztársaság bukását követően nemcsak az ideológiai színezetű erőszakos megtorlás, a fehérterror indult meg, hanem a büntetőjogi felelősségre vonásra is nagy erőket mozgósítottak a különböző ellenforradalmi kormányok. A terrorral kapcsolatos folyamatok feltárása népszerűbb kutatási téma, miként a proletárdiktatúra népbiztosai és a Lenin-fiúk elleni híres perek is. Arról keveset tudunk, hogyan ítélkeztek a bíróságok a kisebb volumenű perekben, s mi lett a bíróság elé állított alacsonyabb rangú tisztviselők vagy bolsevik szimpatizánsok sorsa, pedig megbüntetésük (vagy meg nem büntetésük) története a két háború közötti magyar történelem fontos szelete.

Minden kapcsolódó vádeljárásra és bírói döntésre rányomta a bélyegét az a két alapvetés, amelyre az előadás címében is reflektálok. Az ellenforradalmi rendszer nem ismerte el a Tanácsköztársaságot legitim állami entitásnak, hanem az állami funkciókat elbitorló bünszervezetként kezelte azt, ezzel szélesre nyitva a vádemelési kaput a periódusban hivatali tisztségeket viselőkkel szemben. Vagyon elleni (pl. lopás) és személy elleni (pl. személyes szabadság megsértése) bűncselekményekkel, vagyis közönséges bűntettekkel vádolták őket jellemzően.

Mellettük a kommunistaperes eljárások vádlottjai tipikusan olyan emberek voltak, akik éles szavakkal álltak ki a Tanácsköztársaság mellett, vagy szidalmazták a rendszer absztrakt és valódi ellenfeleit. Ezeket a pereket izgatás büntette miatt indították, tehát formálisan is politikai jelleget öltöttek.

Előadásom célja tehát az, hogy kútfőként a büntetőperes anyagokra (a Pestvidéki Királyi Törvényszék iratai; Pest Megyei Levéltár, XV.21a/1. Az MSZMB KB Párttörténeti Intézete Archívumától visszakapott iratok levéltári gyűjteménye 1919–1943) támaszkodva bemutassam a büntetőjogi felelősségre vonás fenti princípiumait és azt, hogy ez milyen, első látásra apró, de a meghozott ítélet szempontjából nagyon is jelentős megkülönböztetéseket vont maga után a mindennapi bírói gyakorlatban.

Tanácsköztársaság a határszárazén

A jánoshalmi direktórium összetétele és kapcsolati hálójá

Kiss-Pető Ápor

SZTE BTK Történelem MA

kiss.peto.apor2000@gmail.com

A Tanácsköztársaság államberendezkedése, annak a monarchiabeli közigazgatástól jelentősen eltérő, tanácsi rendszerre épülő hierarchiája ismeretes a kutatók és a korszak iránt érdeklődő közvélemény számára. Jelen előadás témája, hogy ez az ideológiájában alulról szerveződő, ugyanakkor a gyakorlatban ezzel szemben szigorú központi utasításra és ellenőrzésre épülő szisztema miként tudott gyökeret verni a centrumtól távol fekvő, vidéki területeken – jelesen a szerb demarkációs vonal közvetlen közelében fekvő és annak fenyegetését mindvégig érző Jánoshalmán. Kiből verbuválódott ezen Bács-Bodrog vármegyei település direktóriumá, hogyan kerültek hatalomra, mennyire képeztek állandó testületet, milyen lehetőségeik és nehézségeik voltak akaratauk véghezvitelében? Emellett felmerül az a probléma, hogy a direktórium milyen viszonyban volt egyrészt azzal a községgel, amely felett hatalmat gyakorolt, és ezen település korábbi, hagyományos parasztpolgári előjáróságának tagjaival, másrészt a Tanácsköztársaság felsőbb (pl. járási, országos) szerveivel – az együttműködés, az egymás mellett élés vagy a konfliktus dominált a velük való kapcsolattartás esetében. Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresi a választ a Tanácsköztársaság jelen aspektusát mikrotörténeti nézőpontból feldolgozó előadás. Az információk kiválasztásánál alapvető szempont volt, hogy primer forrásokra épüljenek, és ennek megfelelően egyrészt a direktórium saját kiadású hetilapjára, a Jánoshalmi Vörös Újságra, valamint korabeli levéltári dokumentumokra (jegyzőkönyvek, táviratok, büntetőperek) támaszkodik, szem előtt tartva a szükséges forráskritikát.

Női ÁVH-s koncepciók perek

Lakatos Dorina

ELTE BTK Történelemtudományi DI, Modernkori Magyarország Doktori Program

lakatosdorina19@gmail.com

Az 1945-ös szovjet megszállást követően Magyarországon a szovjet mintára kialakított politikai rendőrség tevékeny szerepet játszott a szovjet típusú diktatúra megteremtésében, a kommunista párt hatalomra kerülésében. A kommunista állambiztonsági szervek szakirodalma ma meglehetősen gazdag, ám a kérdés eddig nem tisztázott, a nők hogyan és hol helyezkedtek el a szervezetben. Kutatásom célja, hogy feltérképezzem, kik voltak ezek a nők és milyen módon vették ki részüket az állambiztonsági munkából. Jelen előadásom ennek része, a korszakban jellegzetes koncepciók pereket járja körül, hiszen az igazságszolgáltatás is megváltozott a korszakban, teljes mértékben a kommunista párt szolgálatában állt. A rendszer jellemzőjeként bárkiből válhatott ellenség, így ezek a perek a szervezetben tevékenykedők esetében is jellemzőek voltak. Azt tervezem bemutatni, hogy az ÁVH-n belül lezajlott koncepciók perek hogyan érintették a nőket, milyen vádak alapján tartóztatták le őket, mennyiben határozta ez meg későbbi életüket. Valamint azt, hogy milyen mértékben tekinthetők ezek a saját személyük ellen irányuló támadásnak, s milyen mértékben sorolhatók be a korszak „nagy perei” közé. Utóbbi kérdés azért is meghatározó, mert az eddig vizsgált személyek a kommunizmus ideje alatt „hírnevet” szerző személyek – Rajk László, Szűcs Ernő, Péter Gábor – perei kapcsán kerültek bíróság elé. A kutatások alapját az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában fellelhető iratok, koncepciók peranyagok adják.

Hajdú-Bihar megye II. világháborús vesztesége és a veszteségkutatás eszközei

Nagy Richárd

SZTE BTK Jelenkortörténeti Tanszék, történész MA

ricsi1999.02.03@gmail.com

Az előadás, melynek témája Magyarország II. világháborús veszteségkutatása, egy jelenleg is folyó kutatás pillanatnyi állását, illetve az eddig elért eredményeket kívánja bemutatni. Kutatásom során olyan Hajdú-Bihar megyei települések veszteségére fókuszálok, mint Hajdúszoboszló, Nádudvar és Püspökladány; előadásomban tehát ezen településekre alapozva kívánom bemutatni a II. világháborús veszteséget és a veszteségkutatás eszközeit.

Mivel a II. világháborús veszteség kategóriájába a fronton hősi halált halt katonaszemélyek, a deportált zsidó állampolgárok, a civil áldozatok, valamint a hadifogságban meghalt személyek éppúgy beletartoznak, mint a fronton sebesülést szerzett katonák, a megsebesült civilek és a hadifogságból hazatértek, így ezeket a kategóriákat – a fent említett településekre lebontva – részletesebben fejtem ki. A kategorizálás mellett a fő hangsúlyt a kutatás eszközeinek, azaz a különböző adatbázisoknak, sajtótermékeknek és levéltári forrásoknak a bemutatására fordítom.

Az eddig felmerült legfőbb kérdés az említett települések lélekszámának változására vonatkozik. Mivel a kutatás jelenleg is folyamatban van, így csupán becsülni lehet a teljes veszteségeket. Kérdés tehát, hogy ténylegesen hányan tartoznak a II. világháborús veszteség valamely kategóriájába. Ebből kifolyólag a kutatás további menete elsősorban az említett települések teljes veszteségének feltérképezését jelentené.

Kutatásaim a Magyar Honvédséghez tartozó, 2. számú debreceni Katonai Igazgatási Központ és Nyilvántartó Parancsnokság Háborús Kegyeleti Részlegének égisze alatt zajlanak. Az előadást nagy mennyiségű képi anyaggal kívánom illusztrálni, ezáltal reprezentálva azt, hogy a Magyar Honvédség milyen módon őrzi ezeknek a háborús veszteség bármely kategóriájába tartozó személyeknek az emlékét.

Galiciától Erdélyig: a menekültkérdés oktatásügyi vonatkozásai az első világháborús Magyarországon (1914–1917)

Szabó Róbert

ELTE BTK Történettudományi Intézet Történelemtudományi DI, Gazdaság- és Társadalomtörténet Doktori Program

rszabo.elte@gmail.com

Az 1916-os román támadást követően az ország belső, biztonságosabb részeibe igyekvő menekültek helyzetének történeti vizsgálatáról idáig már több elemzés is született. Ezek azonban a kérdéssel inkább általánosságban foglalkoztak, kisebb hangsúlyt helyezve a menekült tanárok és tanulók evakuálásának és letelepítésének menetrendjére, sorsuk bemutatására.

Előadásomban e hiányt kívánom legalábbis részlegesen pótolni, elsősorban a jelenlegi kutatásom során feltárt levéltári forrásanyagra támaszkodva. Az *Erdélyi menekült tanulók ügyei* című iratanyag ugyanis bepillantást ad az 1916 őszi-téli, illetve 1917 tavaszi helyzet értékelésébe az oktatásügy szempontjából. Előadásomban a forrásanyag feldolgozása alapján saját kutatási eredményeimet tervezem prezentálni, kiegészítve azt a releváns szakirodalom megállapításaival. Eközben olyan kérdésekre keresem a választ, hogy hogyan történt a menekült tanulók evakuálása és letelepítése, milyen ellátásban és segélyezésben részesültek az erdélyi menekültek, valamint, hogy milyen szempontokat tartott előtérben az állam a menekült diákok hazatelepítése során.

Ugyanakkor, előadásom második részében az erdélyi menekültkérdés oktatásügyi vonatkozásait az 1914–1915. évi helyzettel kívánom összehasonlítani, amikor az orosz haderő előrenyomulása következtében került sor evakuációra a kelet-magyarországi területeken. E vizsgálat legfontosabb kérdése, hogy miben és milyen különbség tapasztalható a két szituációban, ha a menekültkérdést oktatásügyi szempontból vesszük górcső alá. E vonatkozásban előadásomat a nemzetközi megközelítések eddigi eredményeivel is összekapcsolom.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Bordélytulajdonosok és törvényes bordélynyitás a századfordulós Budapesten

Völgyi Réka

ELTE BTK Gazdaság- és Társadalomtörténeti tanszék, Társadalom- és Gazdaságtörténet Doktori Program

rekavolgyi@gmail.com

A századfordulós Budapesten több rendeletet hoztak a prostitúció és a bordélyházak szabályozására a 19–20. században, melyekben részletesen foglalkoztak a bordélyházakkal és a magánkéjnőkkel, továbbá azzal, hogy a hatóságok hogyan tudják megvédeni a prostituáltakat a tulajdonos kizsákmányolásától. Az előadásban részletesen foglalkozunk azzal, hogy e rendeletek alapján hogyan lehetett törvényes úton nyilvánosházat nyitni és vezetni, kik élhettek ott, illetve milyen szolgálokat lehetett tartani. Megvizsgáljuk, hogy ki volt az a madam vagy bordélytulajdonos és milyen sztereotíp kép élt róluk a köztudatban. Bemutatunk olyan levéltárban fennmaradt bordélynyitási kérelmeket, melyeken keresztül megvilágításba kerül, hogy ezek a nők milyen stílusban és milyen indokkal támasztották alá a bordélynyitási kérelmeiket. Végezetül pedig ismertetjük, hogy az eddigi kutatásaink alapján mit tudhatunk a szállásadónőkről és hogy ők miért nem minősülnek bordélytulajdonosnak.

„mert egy, mégpedig a cselekvő, a megtestesült Ige, egy a tevékenység”

A monoenergista formula és az egyházi egység elérésének lehetősége a VII. században

Besztercei Márk

ELTE BTK történelem-latin szakos osztatlan tanárképzés

beszterceimark@gmail.com

A keresztény egyház már valószínűleg az I. században különböző irányzatokra szakadt, ez pedig tovább erősödött az elkövetkező évszázadokban. A folyamat a teológiai viták korában érte el egyik csúcspontját (IV-IX. század). Ariánusok, nesztorianusok, monofiziták és khalkedónianusok vívták egymással sokszor vérre menő vitáikat szóban, valamint időnként kézitusa segítségével is. Voltak azonban olyan személyek és teológiai álláspontok, melyek igyekeztek megteremteni az egyházi egység alapját, mondhatnánk úgy is, hogy „közös nevezőre” kívánták hozni a különféle irányzatokat.

Előadásomban kifejezetten a VII. századi egyháztörténet egyik fontos „teológiai kompromisszumát”, a Szergiosz konstantinápolyi patriarcha által megfogalmazott és propagált monoenergista formulát kívánom megvizsgálni, illetve azt a kérdést, hogy milyen hatást gyakorolt a monoenergizmus, azaz az „egy tevékenység” tanítása a keresztény irányzatok és az egyház egységére, illetve az egység létrejöttének esélyeire. A legfőbb kérdésem az, hogy egyáltalán volt-e esélye a monoenergista formulának a teológiai viták által megosztott egyház darabokra szakadásának megállítására és egy viszonylagos egység létrehozására. Az előzmények és a korabeli helyzet rövid tárgyalása után megvizsgálom a formula teológiai tanításának lényegét, főleg krisztológiai szempontból, illetve megvizsgálom, hogy maga az „egy tevékenység” formula/kifejezés előfordul-e korábbi teológusok munkásságában. Ezt követően áttekintem a keleti egyházakban végbemenő egyházegyesüléseket (örmény és szíriai monofiziták, Egyiptom és a perzsiai nesztorianusok), amelyek monoenergista alapokon jöttek létre, majd pedig arról is beszélnék, hogy mi akasztotta meg az alakuló egyházi egység létrejöttét (kifejezetten koncentrálna Jeruzsálemi Szóphroniosz munkásságára). Különösen fontos megvizsgálni azt is, hogy a konstantinápolyi császári udvar, élén Hérakleiosz császárral, miképpen viszonyult a monoenergista formulához. Végül szó esne az egyház nyugati területeinek és Rómának (azaz a római pápának) a monoenergizmusra és a keleti egyházegyesülésekre vonatkozó reakciójáról.

Templomi felajánlások és alteregók

Danka Balázs

SZTE BTK Medievalisztika PHD

danka.balazs92@gmail.com

A 14. században az alteregók és a templomi felajánlások összecsatlakoznak egy ponton: a gyászmenetben. Az elhunyt uralkodót megszemélyesítik (feltehetőleg egy az udvarhoz közelálló személy), majd különböző helyszíneken megállnak, melyeket a király életében látogatott (általában templomok), ott pedig rendszerint adományokat tesznek (felajánlás). De vajon mikortól figyelhető meg ez a szokás? Tényleg magyar kuriózumról lenne szó, mely keresztüljárta egész Európát, vagy valami egészen másról beszélhetünk? A 14. századból vannak az első adatok, vagy visszavezethető a szokás korábbra? Mit tudunk a templomnak felajánlott pénzekről, ruhákról, mindennapi használati tárgyokról, páncélzatról, fegyverekről, lovakról, koronákról, melyek meg-megjelennek a gyászmenetben? Az is fontos kérdés lehet, hogyan öltöztetik fel a holttestet, illetve, hogy milyen helyszíneken áll meg a gyászmenet útközben.

Néhány példát szeretnék az előadásom során ismertetni, így I. Károly magyar király, IV. Luxemburgi Károly német-római császár, III. Kázmér lengyel uralkodó testamentumát, V. Henrik angol király és Hunyadi Mátyás gyászmenetét, illetve olyan példákat, ahol megelevenedik a gyászmenet (pl. angol uralkodók, vagy a pápák, ahol ezt igen jól dokumentálják).

Egy korszakváltás szemtanúja, három király szolgálója: Brodarics Mátyás életútja

Faragó Dávid

ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék

david.farago93@gmail.com

A mohácsi csatát első kézből megörökítő Brodarics István irodalmi, politikai és diplomáciai tevékenységével már kutatók hosszú sora foglalkozott. Levelezésének kritikai kiadását Kasza Péter készítette el, aki 2015-ben publikálta az életútját feldolgozó modern életrajzát. A szlavón kisbirtokos famíliából származó humanista történetíró és diplomata-főpap családjáról nem sokat lehet tudni, azonban ismert, hogy volt egy Mátyás nevű fivére is, akinek az életútja mindeztáig nem keltette fel a kutatók érdeklődését.

Az Istvánnal kapcsolatos szakmunkákban előforduló számtalan elszórt – és olykor bizonytalan – adat alapján Mátyásról a fivére befolyását kihasználó és háttérbe húzódó testvér képe rajzolódik ki, aki csakis diplomata-főpap fivére támogatásának köszönhetette előmenetelét. Az István halála (1539) utáni sikeres pártváltása és az I. Ferdinándtól elnyert tisztségei, valamint vagyona jelentős gyarapítása alapján azonban egy jó politikai érzékkel megáldott és kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkező, gazdasági kérdésekben is jártas nemes benyomását kelti, aki befolyásos testvére támogatása nélkül is megállta a helyét a János király halálát követő politikai viharok közepette.

Mátyásról csak csekély számú, elsősorban a "karrierje" főbb állomásairól tudósító forrás maradt fenn a korunkra, a személyisége nem ragadható meg. Az előadás célja ezért az, hogy a rendelkezésre álló szakirodalom, illetve az újonnan feltárt források alapján felvázolja a fivére mellett méltatlanul elfeledett életútját, amelynek révén a szlavóniai nemesség Mohács utáni történetéről, illetve a Drávától északra számukra megnyíló lehetőségekről is bővíthetjük az ismereteinket.

Az NKFI K 134690 azonosító számú „A magyar királyi udvar személyi összetétele a Mátyás- és a Jagelló-korban (1458–1526). Életrajzi lexikon” című pályázat támogatásával készült.

Nekünk igaz Mohács kell!

A mohácsi harcmező lokalizációs problémái

Konkoly Sándor

PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet

alexandr@gmail.hu

A mohácsi csata hadmozdulatait minden kutató a Duna és a Baranyai-dombság pereme közt elterülő Mohácsi teraszos sík területére helyezi. Mindazon konszenzust, amely a tragikus kimenetelű összecsapás földrajzi lehatárolása és hadműveleteinek térbeli elhelyezkedése tekintetében bő egy évszázad alatt létrejött, a fenti megállapítás tartalmazza. A csata félezer éves jubileumának közeledtével az elmúlt években is számos új és régi-új elképzelés látott napvilágot az összecsapás topográfiai helyzetével, idő- és térbeli lefolyásával, a menekülés útvonalával és a király halálával kapcsolatban. A kutatásokban a hagyományos történeti, írott forrásokon nyugvó interpretáció csapott össze a földrajzos, tájrekonstrukciós vizsgálatokon alapuló progresszív elképzelésekkel. A csatatér síkját elválasztó és napjaink szakmai vitáit is szimbolikusan megosztó Borza patak adja az utolsó törésvonalat, amely egyelőre áthághatatlan akadályt képez a két versenyben marad potenciális hadszíntér között. A csata centrumtársaságát a „Mohács 500 Csatatérkutatási Program” munkatársai az említett vízfolyástól nyugatra, a „Mohács 1526-2026: Rekonstrukció és Emlékezet” kutatócsoport tagjai pedig attól keletre helyezik. Előbbi az elmúlt években előkerült nagyszámú – csatatér helyszínére utaló – kézi tűzfegyver-lövedékekkel és egyéb hadileletekkel érvel a Majs környéki lelőhely mellett, utóbbi a földrajzi indikációk történeti tájba helyezésével, valamint történeti források és hagyományok alapján hivatkozik Sátorhely környezetére. A vitát egy hallgatói kutatómunka eredményei dönthetik el, melyek a harcmező lehatárolásában kulcsszerepet játszó, bizonytalan eredetű tűzfegyver-lövedékek származásával kapcsolatban nyújtanak releváns adatokat. Előadásomban a kutatás történetét, módszereit, valamint a szakmai vita háttérét vázoló fel, majd a vizsgálati eredmények tükrében kísérletet teszek a majsai lelőhely területéről származó lövedékek korának és eredetének meghatározására.

Messalina alakjának ábrázolása Tacitus *Annales*ében

Magdus Tamás

ELTE BTK Ókortörténeti Tanszék

tomimagdus@gmail.com

Tacitus egy igen érdekes és kettős szerepet foglal el a principátus történetírásában. A II. században írt *Annales*ében több mint egy évszázadra visszatekint a principátus rendszerére, olyan emberek uralmára, akik egyeduralmokodók voltak és ezt köztársasági álcába bújtatták. Claudius császár esetében Tacitus egy olyan történetírói hagyományt dolgozott fel, amelyben a princepszet tudálékosnak, testileg és szellemileg fogyatékosnak, egyszóval uralkodásra alkalmatlannak állították be. Ezekben a Claudius uralkodásáról szóló fejezetekben egy házasságtörő, kapzsi, telhetetlen asszony a princeps felesége, Messalina és a hatalomért sóvárgó felszabadított rabszolgák határozzák meg az eseményeket.

A császár nem képes önálló fellépésre, passzív, manipulált és összezavarodott. A senatorok a női vágy egyszerű eszközeinek vagy talpnyalóknak vannak beállítva. Egyes szakírodalmak feltételezték, hogy ez az elbeszélés magában foglaló politikai helyzetet a szexuális dezinformációval burkolták, amelyet a megfelelő kritikai érzékkel lefejtethünk. Azonban ezt a másik irányból is megközelíthetjük.

Ha Messalina szavainak, motivációjának és cselekedeteinek értelmezésére teszünk kísérletet, akkor egy általános problémával találjuk szembe magunkat, az ókori művek szereplői a férfi szerzők retorikai stratégiáitól függenek. Különösen fontos lehet ez Messalina alakjának értelmezése szempontjából, mivel az ókori források nem feltétlenül megbízhatóak a szexuális magatartás terén. A házasságtörés és a szexuális kicsapongás az egyik legalapvetőbb közhely a politikai retorikában.

A római források következetlenségeit és logikai hibáit a szakírodalom ezekről megszabadulva egy olyan történetet állítanak össze, amely kielégíti a modern tárgyilagos igényeket. Előadásomban azt kívánom megvizsgálni, hogy milyen okok miatt alakulhatott ki a Messalináról alkotott negatív képzet és hogyan állítható párhuzamba és hogyan egészíti ki egymást az erős akaratú, befolyásos asszony leírása a gyenge, uralkodásra alkalmatlan Claudius ábrázolásával.

Menekülés vagy toposz – III. (Babenberg) Lipót csodajegyzékei, különös tekintettel a III. Ince által centralizált kanonizációs eljárás reprezentációs fórumainak tipológiájára

Novák Bálint

ELTE BTK történelem MSc; könyvtártudomány MSc

Történeti Intézet Szekfü Gyula Könyvtára

novak.balint@btk.elte.hu

Pius, apostolicus, sanctus. A történeti hagiográfia témakörében kutatva számos alkalommal találkozunk az eltérő terminológiák egymásnak feszülésével. Nem elhanyagolható, hogy a III. Ince (1198–1216) által – cremonai Homobonus szentté avatási bullájában (cd. 1199) elsőként meghatározott – új típusú szentté avatási eljárás szigorúbb pápai centralizációja érdekében mely faktorok, illetve reprezentációs kritériumok mentén nyerhettek igazolást az adott kor szentjei. Habár az eljárás sarkalatos pontjainak pontos rögzítése csak később látott napvilágot a fama sanctitatis igazolásához szükséges hagiográfiai elemek további azonosítása új távlatokat nyithat a középkorász számára. A szent életvitel/vita bona, valamint az adott személy csodáinak vizsgálata a dinasztikus szentség széles perspektívájában elhelyezett interdiszciplináris vizsgálatra ad lehetőséget.

Mint a történeti hagiográfia szerves része, a dinasztikus szentpolitika – a Capetingek óta felfedezhető gyakorlat értelmében – a mindenkori politikai-hatalmi érdekérvényesítés eszközeként foglal helyet a közép-európai medievisztika kontextusában. Mint a Habsburg dinasztikus szentség hivatalos képviselője, III. (Babenberg) Lipót (1073–1136) – a szentté avatási eljárás szempontjából releváns – 413 posthumus csodatételének számbavétele, a hagiografikus topográfia heterogén tereinek pontos elkülönítésére ad lehetőséget. Gyermeki megmenekülés, mételytől, fájdalomtól való felszabadulás? Lipót miraculum-jegyzékei a Klaniczay Gábor által felvázolt tipológiából kiindulva lehetőséget adnak a hagiografikus elemek hagyományainak pontos feltérképezésére a közép-európai dinasztikus szentkultusz kontextusában.

Témavezető: Dr. Klaniczay Gábor, címzetes egyetemi tanár

**Nemi szerepek a munkaerőpiacon és a szervezetekben
transznemű emberek szemszögéből. Egy interjú kvalitatív
kutatás eredményei**

Pelyhe Valéria

BCE Szociológia DI

pelyhevaleria@gmail.com

Kutatásommal a nemi szerepeket vizsgálom a transznemű emberek munkaerőpiacon és munkahelyi környezetben megélt nézőpontjából. Az empirikus kutatás során félig strukturált mélyinterjúkat készítettem magukat transznemű nőként vagy transznemű férfiként meghatározó személyekkel, melynek fókuszában a személyesen megélt tapasztalatok álltak. Az eredmények szerint az interjúalanyok jól elkülöníthető bánásmóddal és elvárásrendszerrel találkoznak abban az esetben, ha a környezetük nőként, illetve férfiként definiálja társadalmi nemüket. Emellett transznemű személyek gyakran találkoznak homofób és transzfób munkahelyi környezettel, mely a mentális egészségükre is jelentős hatással van.

Zöld stratégiák a COVID-19 járvány alatt

Rákos András Dominik

BCE Nemzetközi, Politikai és Regionális Tanulmányok Intézete

a.dominik.rakos@gmail.com

A kutatás célja feltárni, hogy a COVID-19 járvány hogyan alakította át a hazai kortárs zöld szervezetek mobilizációs erejét és diskurzusát. Az előadás a zöld aktivizmus irodalmára támaszkodva először egy paradigmaváltást mutat be, mely 2018-2019-ben új, alulról szerveződő mozgalmak létrejöttéhez vezetett, majd a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos narratívákat tekinti át. Ezután a Greenpeace Magyarország Egyesület, a Fridays For Future Magyarország, az Extinction Rebellion Magyarország és a Zöld Fiatalok Egyesület Pécs szervezetek két-két képviselőjének részvételével nyolc félig strukturált mélyinterjút rögzít, melyeket tematikusan elemez. A tematikus elemzést a kérdéses négy szervezet elérésének statisztikai vizsgálata egészíti ki. Az előadás arra jut, hogy a COVID-19 járvány jelentette kihívásokat erőforrásai, kiforrott stratégiája, szilárd társadalmi bázisa és tudatos tervezésének köszönhetően a Greenpeace Magyarország Egyesületnek sikerült egyedül saját előnyére fordítania, míg a másik három vizsgált szervezet struktúrái fokozatosan leépültek és elérésük stagnált. A kutatás továbbá három fő tematikus egységet azonosít, mely a közreműködő szervezetek diskurzusát meghatározza: a COVID-19 és az ökológiai válság eltérő jellegének hangsúlyozása, az ellátási láncok sérülékenységének problematizálása, illetve a lokális és globális együttműködés szükségessége. A kutatás azáltal járul hozzá a szakirodalomhoz, hogy nyomon követi a 2018-2019. éveket uraló témakör elérésének és tartalmának a COVID-19 járvány hatására történő alakulását. Továbbfejlesztési lehetőségként tekint az ökológiai kihívásokra legnyitottabb rétegek bevonásával kérdőíves felmérés elvégzésére, illetve az eredmények regionális kontextusba helyezésére.

Az önkéntesség szerepe a roma fiatalok integrációjában

A roma fiatalokkal foglalkozó önkéntesek motivációkutatása

Szabó Adrienne

SZTE JGYPK közösségi és civil tanulmányok MA

adrienne182@outlook.hu

Magyarországon számtalan szervezet dolgozik a roma integráció sikeréért. Ezen szervezetek nagy része önkénteseket alkalmaz, akik fáradhatatlanul dolgoznak az említett cél elérése érdekében. Feltehetjük magunknak a kérdést: mégis mi motivál arra egy állampolgárt, hogy önkéntesen, a szabadidejében segítsen egy többszörösen hátrányos helyzetű csoporton? Miért választják a magyar állampolgárok a társadalmi cselekvés ezen formáját más lehetőségek helyett?

Előadásom témája a szociológia és a társadalomtudományok két területének, az önkéntességnek és a roma integrációnak a metszéspontján áll. Célom mélyebben felderíteni a roma közösségekkel foglalkozó önkéntesek motivációit, eszközeit és tevékenységét, valamint megválaszolni a következő kérdést: az önkéntesek munkája hogyan járul hozzá a kívánatos társadalmi célok megvalósulásához, illetve milyen motivációk állnak az önkéntes tevékenység háttérében?

Kutatásom megkezdése előtt szakirodalmi másodelemzést végeztem, amely összehasonlítási alapként szolgált saját eredményeimhez. A szakirodalom alapján kutatási kérdéseket fogalmaztam meg, amelyeket igyekeztem megválaszolni adatgyűjtésem során. Önálló kvalitatív adatgyűjtésemben fókuszcsoportos interjúkat készítettem önkéntesekkel, akik roma fiatalokkal foglalkoznak főként tanodai foglalkozások keretében. Az alanyaimat hólabda módszer segítségével kerestem fel. A fókuszcsoportos interjúk kiválóan alkalmasak voltak háttér folyamatok és összefüggések feltárására. Ezen interjúkat kielemeztem, majd az eredményeimet összehasonlítottam a szakirodalomban olvasottakkal. Ez által következtetéseket és felvetéseket fogalmaztam meg.

Az eredmények elemzése során kategóriákba soroltam az önkéntesek motivációit, eszközeit, valamint értékeit is. Elmondható, hogy a kutatásomban résztvevő önkéntesek rendelkeznek új és régi típusú motivációkkal is. Tevékenységük túlmutat az oktatáson, támogatói és baráti szerepben is feltűnnek a fiatalok mellett. A szociális értékek mellett a közösségi értékek is kiemelten fontosak az önkéntesek számára. Kutatásom során olyan összefüggéseket tártam fel, amelyek ismerete segítheti a téma további, nagyobb mintás kutatását, és hosszútávon az önkéntesek bevonását a roma integrációba.

Covid-19 járvány hatása a gyermekvállalási tervekre

Szebik Borbála

BCE Sociology MA

bszebik@gmail.com

A Covid-19 járvány számos társadalmi változást eredményezett, így a gyermekvállalási tervekre is hatással volt. Az előadás célja annak bemutatása, hogy a Covid-19 járvány mint makró tényező milyen hatással volt a gyermekvállalásra. A kutatás kvalitatív módszertannal, félig strukturált interjúk segítségével vizsgálta, hogy a járvány mint szempont hogyan jelentkezik a gyermekvállalással kapcsolatos döntésekben az interjúalanyok beszámolóí szerint. Az interjúalanyok narratívájában megjelenik a járvány hatására kialakuló bizonytalanságérzet, ami gondolkodásmódjukra, terveikre és jövőnarratíváikra is hatással volt, így eltántorította őket a gyermekvállalástól. Egyesek arról számoltak be, hogy a lezárások miatti összezártság és felszabaduló idő meghozta a kedvüket a gyermekvállaláshoz. Több interjúalany nem kötötte össze a gyermekvállalási döntéseket befolyásoló tényezőket a járvánnyal, azonban indirekten hatással volt a járványhelyzet a gyermekvállalási terveikre a strukturális változások miatt. A kutatás megerősíti a jövőnarratívák szerepét a gyermekvállalási döntésekben, emellett hozzájárul a makró tényezők mikro döntésekre való hatásának megértéséhez.

Lehetséges-e Althusser és Benjamin párhuzamos olvasata?

Csigó Ábel

ELTE BTK Filozófia Intézet, Újkori és Jelenkori Filozófia Tanszék

csigoabel@student.elte.hu

Előadásomban a címben feltett kérdésre adott igenlő válasz lehetőségét vizsgálom meg a két szerző, Louis Althusser és Walter Benjamin történelemkonceptiójának összevetésén keresztül. Ebben két szövegre támaszkodom majd: Althusser 1982-ben írt *Le courant souterrain du matérialisme de la rencontre* (A találkozás materializmusának rejtett áramlata) c. szövegére, valamint Benjamin a *Történelem fogalmáról* írott téziseire. Miután röviden felvázoltam a materializmus azon új felfogásának alapfogalmait, amelynek kidolgozására Althusser törekszik és amelyet a találkozás materializmusának nevez, bemutatom azt a történelemelméletet, amely ebből a filozófiából következik.

Ezt követően négy alapvető, a szövegeket meglátásom szerint nagy mértékben rokonító párhuzamra világítok rá. Ezek közül az első és legfontosabb elem a történelem teleologikus felfogásának radikális kritikája, amely mindkét szerző történelemelméletének meghatározó gondolata, így egy olyan közös nevezőt nyújt, amelyből egy termékeny párhuzamos olvasat nőhet ki. Másodszor, a történelmi-politikai változásokat mind Althusser, mind Benjamin törésekként, a történelmet pedig ennek okán diszkontinuus természetűként írja le. Harmadszor az elméleti tevékenység (Althussernél mint filozófiai elméletalkotás, Benjaminsnál mint az elkötelezett történész értelmező-alkotó történetírása) mindkét szerzőnél egyúttal politikai intervenció, politikai tett. Végül felhívom a figyelmet azon – jöllehet filozófiai szempontból külsődleges – történelmi körülményekre, amelyek szintén rokonítják a két szöveget.

A párhuzamok felvázolását követően röviden kitérek olvasatom egy lehetséges problémájára, amelyet Benjamin *Téziseinek* eszkatológiai motívumai jelentenek. Mint ahogy kifejttem majd, úgy gondolom, ez a probléma kezelhető, amennyiben a benjamini szöveg egy olyan értelmezése mellett köteleződünk el, amely a teológiai és misztikus mozzanatokat metaforáknak, képeknek tekinti.

Ngo Dinh Diem viszonyulása az Amerikai Egyesült Államok dél-vietnami nemzetépítési politikájához

Gordon Márk Alexander

ELTE BTK Történelemtudományi DI, Új és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék

mgordon800@gmail.com

Az előadásom az 1954-1963-ig folytatott amerikai külpolitikát, azaz nemzetépítési törekvéseit foglalja össze, az akkori dél-vietnami elnök, Ngo Dinh Diem ehhez való viszonyulásával összefüggésben. Az 1954. július 21-én megkötött genfi egyezmény Vietnámot egy északi kommunista és egy déli demokratikus rendszerű államra osztotta.

Mivel a kommunizmust az Egyesült Államok minden áron ki akarta űzni Délkelet-Ázsiából, Dél-Vietnámot kívánta ellenállóképes állammá tenni. Ennek érdekében indította el 1955-ben Eisenhower elnök Dél-Vietnám gazdasági, politikai és katonai megerősítését tanácsadók révén, más néven a nemzetépítést, amelyet Diem a hatalma biztosítása érdekében szintén igényelt. Előadásomban e támogatás végrehajtásának módját és Diem politikájának az alakulására tett hatását fogom tárgyalni.

1960-tól Kennedy folytatta az Eisenhower által elkezdett nemzetépítő politikát, amellyel viszont fel kellett hagynia Diem váratlan politikai lépései miatt. Ennél a pontnál arra térek ki, hogy ő mennyiben járult hozzá a vele szemben tanúsított amerikai álláspont megváltozásához, amely Kennedy döntéséhez vezetett. Továbbá, hangsúlyozom Eisenhower és Kennedy nemzetépítési stratégiájának különbségeit, Diem álláspontjának vetületében. Végül kifejtem, hogy mennyiben járult hozzá az Egyesült Államok nemzetépítő politikája Diem rendszerének összeomlásához.

A Japán Birodalmi Haditengerészet a két világháború között

Szabó Levente Gábor

SZTE BTK Történelemtudomány Doktori Iskola

levriker@gmail.com

Az első világháborút lezáró versailles-i és trianoni békeszerződésekről már mindenki hallott, hisz Európában ezeknek volt a legnagyobb jelentősége. Az amerikaiak azonban, miután elálltak az európai ügyektől, egy saját konferenciával próbálták meg rendezni a levegőben lógva hagyott ügyeket. A konferencia a washingtoni haditengerészeti konferencia névre hallgatott, ahol rendezni kívánták a csendes-óceáni és kínai helyzetet. A születendő Négyhatalmi és Kilenchatalmi megállapodások mellett azonban egy Öthatalmi szerződés is született, mely a kialakuló haditengerészeti fegyverkezési verseny megállítása céljából jött létre.

Az Öthatalmi szerződés moratóriumot hirdetett csatahajók gyártása terén, továbbá limitálta a fegyverzetüket, vízkiszorításukat, illetve megszabta az egyes aláíró országok csatahajóflottájának össztfőmégét. Amit nem szabott meg a szerződés az a csatahajók aránya.

Előadásomban azt kívánom bemutatni, hogy a források, szakirodalmak és enciklopédiák hasonlóképp teljesen rosszul tüntetik fel a szerződés lényegét és a mai napig egy könnyen összefoglalható ámdé helytelen aránypárral jellemzik azt, „5:3”. Ez az aránypár az, amely rendszeresen előkerül, ha a szerződésről szó esik. Ez arra enged következtetni, hogy ameddig az Egyesült Államok vagy az Egyesült Királyság 5 csatahajóval rendelkezettek, addig Japán mindössze 3 csatahajót építhetett. Leszámítva, hogy új hajókat csak igen különös esetben lehetett építeni, az arány csak a teljes vízkiszorítás terén volt látható, darabszámban egy esetben sem.

Japán számára 315.000 tonna volt a maximális vízkiszorítás csatahajók terén, az Egyesült Államoknak pedig 525.000 tonna. Ezekből az adatokból láthatjuk, hogy az 5:3 arány igen nyilvánvaló. Ha a darabszámot szeretnénk megvizsgálni, láthatjuk, hogy mivel Japán nagyobb és erősebb hajókat épített, így mindössze 10 csatahajó üzemeltetésére volt elég, addig az amerikaiaknak 18 csatahajó kijött, mivel könnyebbek voltak kevesebb fegyverzettel. Láthatjuk tehát, hogy ha darabszámot nézünk, az arány 18:10 lesz, tehát gyakorlatilag kétszer annyi.

Ilyen és ehhez hasonló problémákat szeretnék bemutatni előadásom során. Kitérek a repülőgép-hordozók problémájára, a cirkálók képes helyzetére, valamint a tengeralattjárók limitálására is.

Róma vs. Antiochia – Feszültség a Katolikus Egyházban a két világháború között

Szaplonczay Máté

PPKE Kánonjogi Posztgraduális Intézet

mszaplonczay@orientale.it

1930. decemberében IX. Cyrill antiochiai katolikus pátriárka a szokásoknak megfelelően elküldte karácsonyi üdvözlétét XI. Piusz pápának, egy „kis doboz damaszkuszi édesség” kíséretében. A Szentatya válasza Eugenio Pacelli államtitkáron keresztül érkezett meg a pátriárkához, melyben a pápa visszaküldte a karácsonyi üdvözlő levelet és az édességet, mondván „nem tud semmit elfogadni, amíg nem kap választ egy levélre, melyről a pátriárkának tudomása van”. Ritka, de mégsem példátlan a Katolikus Egyház történelmében, hogy a pápa visszautasít egy ajándékot a jókívánságot kifejező levéllel együtt, különösen, ha az egy katolikus pátriárkától érkezik. XI. Piusz pápát éppen száz évvel ezelőtt, 1922-ben választották meg a Katolikus Egyház fejévé. Jelen előadásban az Apostoli Szentszék és az antiochiai egyház viharos viszonyát vizsgáljuk a két világháború közötti időszakban. A levéltári anyagok feldolgozása révén új szempontokkal kiegészítve mutatjuk be közérthető módon a pápák és a keleti egyházak kapcsolatát. A konfliktus fő okai is feltárásra kerülnek, melyek között kiemelt helyet kap a papképzés "átpolitizálódása".

A kutatás a Miniszterelnökség NTP-NFTÖ-21-B kódszámú Nemzeti Tehetség Programjának támogatásával készült.

A Khoshtaria koncesszió és az Angol-Perzsa Olajvállalat

Váczy István Dávid

ELTE BTK Történettudományi DI

vacz.istvandavid@gmail.com

A huszadik század elején megindult a küzdelem a perzsa kőolaj koncesszióért, amely különösen fontos terület volt a Brit Birodalom számára. Az állam nagy részén, de különösen délen az Angol-Perzsa Olajvállalat (APOC) alig több mint egy évtized alatt monopol helyzetet épített ki magának, valamint Ázsia egyik legfontosabb ipari zónáját hozta létre. Az első világháború vége ugyanakkor új lehetőséget teremtett a vállalat számára, amely immár az ország északi részére szóló jogokat is meg kívánta szerezni. Ezen koncessziót azonban 1916-ban egy georgiai vállalkozó, Akaki Khoshtaria kapta meg, de a háború után a kaotikus körülmények fényében eladta őket az APOC-nak, de ezt a perzsa állam nem ismerte el, így megindult a küzdelem ismét az értékes jogért. Ebben több amerikai és más vállalat mellett az APOC is részt vett. Utóbbi a déli pozíciói és a brit geopolitikai diskurzus aktív aktoraként kiemelt súllyal volt képes érdekei érvényesítésére.

Előadásomban az eredeti koncesszió megkötésének körülményeire, geopolitikai és gazdasági jelentőségére szeretnék kitérni, majd pedig az eladása utáni geopolitikai következményeket szeretném elemezni, kiemelten az Angol-Perzsa Olajvállalat érdekeinek szempontjából. Kutatásom igyekszik továbbá feltárni, hogy az APOC hogyan vett részt a Khoshtaria koncesszióval kapcsolatos geopolitikai diskurzus alakításában.

„Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

Stressz: ellenség vagy erőforrás

Dr. Szabó Éva

intézetvezető, SZTE BTK Pszichológiai Intézet

tanszékvezető, SZTE BTK Szociál- és Fejlődépszichológiai Tanszék

szeva64@gmail.com

Életünk legbiztosabb pontja, hogy állandó a változás. Ez a látszólagos ellentmondás határozza meg mindennapjainkat. A változás kibillent minket az egyensúlyunkból, olykor még a komfort zónánkból is. Ezt az állapotot szokták összefoglaló néven stressznek nevezni. A stresszt gyakran úgy emlegetik, mint a főbűnöst, ami felelős a betegségeinkért, lelki és testi bajainkért. Sok kiadvány és önjelölt tanácsadó a stressz megszüntetésének lehetőségét ígéri. Ezzel szemben az előadás célja, hogy megértsük a stressz valódi természetét, kétarcúságát, és azt, hogyan kezelhetjük másképp és miként nyerhetünk belőle erőt a sikeres élethez.

a Szegedi Tudományegyetem Eötvös Loránd Kollégiumának kiadványa

SZTE Eötvös Loránd Kollégium
6725 Szeged, Tisza Lajos krt. 103.
<http://www.eotvos.u-szeged.hu>

Szerkesztő: Virág Nándor
Borítóterv: Szabó Adrienne
A kiadásért felel: Hunyadi Zsolt igazgató
Nyomda: JATE Press

ISBN 978-963-306-857-1